БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУН, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиргеН.

1951 октябрь 4 ЧЕТВЕРГ № 192 (2365).

ӨРТЭЭ 20 КАП

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Тайбыңның Пактызы дээш (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

Совет улустарның чангыс аай өг-бүлези (2 арын).

В. Таржаа—район солуну болгаш массалыг номчукчулар (3 арын).

Б. Юдин—ССРЭ-ниң күрүне страхованиезиниң үжен чыл ою (3 арын).

Редакцияга чагаалар. (3 арын).

И. Ярцев—эт-хөренгиниң эки-тура страхованиезин калбартыр (3 арын).

Н. Рагулин—Боос белерни камгалаары—чылгы мал ажылының эн чугула сорулгазы (4 арын).

Сонгу—барыын Кыдатта үлетпүр чедиишкиннери (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

ТАЙБЫҢ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛ—ПАРЛАЛГАНЫҢ ЧААГАЙ ХЕРЭЭ

Беш улуг күрүнелериҢ аразынга Тайбың Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адааанга ат салыышкын чыылдазының кампаниязы бистиң чуртта хүн-бүрү улам калбарып турар. Миллион-миллион совет кижилер ол Кыйгырыгның адааанга аттарын салбышаан, ынчангаш совет чазактың тайбынга ынаныштыг политиказын чангыс эп-сеткил-биле деткип турарын, тайбын, херээнге ханы ынакшылдын, делегейге тайбыңның херээн бүгү-ле күштер-биле камгалаарынга белеиин оон-биле балыткалып турарлар.

Бистиң улузувус, Сталинчы Конституция ёзугаар оларга тывыскан парлалганың хостуг эргезин тайбын дээш демиселге калбаа-биле ажыглап турарлар. Сөстүң, парлалганың, кижи боттуң, ажылчын тараачыннарга болгаш интеллигенцияга организастажырының Совет Эвилелинде хостуу ышкаш, шак ындыг хосталга делегейниң өске чаңгыс-даа чуртунда чок. Ажылчын, тараачын солуннарның Совет Эвилелинде бары ышкаш, ынча хөй солун кайда-даа чок. Совет парлалга, улустуң күзел-соруун илеретпишаан, оон мурнунда салдынган чаагай сорулганы алдарлыы-биле күүседип, бүгү делегейге тайбыңның шынныг, улуг херээ дээш амыр-дыш чок демисежип турар.

Парлалганың ёзулуг хосталгазы төөгүге эн баштайгызында-ла бистиң чуртка боттанган. **«Совет система дээрге,—«Парлалганың хостуу» деп адаар буржуасчы хоп мегени, хээлилеткен парлалганың хосталгазын, солуннарның бай-хөреңгитеннерге, капиталистерге сатырган хосталгазын, чүс-чүс солуннарны садып ап, ынчангаш оларны «хөй-ниитиниң санал-оналы» кылдыр хуулдуруп турар, капиталистерге хосталганы үреп узуткап турар система-дыр»**—деп В. И. Ленин бижээн.

Америк дайын кыпсыкчыларының талазындан капиталистиг күрүнелериҢ, хамыктың мурнунда маршаллчытынган чурттарның парлалгаларын шуут-ла ажыы-биле хээлилеп ап турарынга, бүгү делегей бистиң хүннеривисте херечи болуп турар. Америк дайын планнарының деткимчезин ол органнар күштелдирзин дээш, Барыын Германияның реакциялыг парлалгаларының органнарынга АКШ 15 миллион марктың дузаламчызын тывыскан дугайын делегей парлалгазы медеглээн. Аңаа хамаарыштыр Англияның «Дейли уоркер» солунунуң бижээни: «30 мөңгүннериҢ ужунда Барыын Германияның парлалгазы Американың үнү апарган. Дараазында ол солуннар, Германияның хөй-ниитизиниң сеткил хөөнүн илередири-биле немецтер эвес, а доллар чугаалап тур-деп бижиир апаарын утпаңар». Уолл-СтриттиҢ миллиардерлеринге болгаш миллионерлеринге ажыктыг хөй-ниитиниҢ санал-оналы шак ынчалдыр тургустунуп турар-дыр.

Буржуазтыг «парлалга хосталгазының» өске бир талазы—тайбың дээш демисежип турар депшилгелиг парлалгаларны хөме базып узуткаарынче угланып турар. Калиталистиг чурттарда Тайбың дээш маадырлыы-биле демисежип турар демократтыг парлалгаларның органнарынче репрессияның долу-чаашкыны диргелип дүжүп турар. Чижээлээрге, эрткен чылдың июльден бээр Американың эжелел эрге-чагыргалары Японияга 1700 ажыг парлалга органнарын хоругдап узуткаан. Америк эжелекчилерге, чаа дайынның белеткелинге удур боттарының үнүн көдүрүп тургулаан солуннар хоругдатынып хагдынган.

Буржуазтыг парлалганың кичээнгейиниҢ төвүнде ам чүү турул турарыл? Чаа дайынның кыпсыышкыны, улустарның аразынга өжээннешкек байдалдың өскүдүүшкүнү колдатынып турар. Дайын кыпсыкчыларының акша-хөренгижидип турары солуннарның болгаш журналдарының арыннарынга тайбынга ынакшылдыг чурттарже халдаары-биле тургузуп турар американчы шериг-далай, шериг-агаар баазаларының карталарын үзүктел чогу-биле чарлап бижип турар. Редакциялыг парлалга болза, дайынга белеткеннир болгаш улус массаны хоозун мегелеп-биле төөредип будулдурар чепсектериҢ бирээзи болуп турар.

Совет Эвилелинде парлалганың сорулгазы оон мырынай сыр өске. Коммунизмни тургузуп турар бистиҢ улузувустуң тайбын чогаадыкчы күш-ажылы, тайбың дээш оон чаныш чок демисели—совет парлалганың кичээнгейиниҢ төвүнде. Совет парлалгада дайынче кыйгырып турар одуруглар чок болгаш турбаскаа. БистиҢ солуннарывыстың арыннарында парлатынып турар карталар дээрге—коммунизмниҢ хайгамчык улуг тудугларының, ыяш камгалалдыг эгээртинмес улуг аърга дилиндектериниҢ картазы ол. БистиҢ солуннарывыс совет улустуҢ тайбын тургузукчу күш-ажылының, социалистиг культураның чедиишкиннериниҢ, коммунистиг тургузуушкуннуҢ чаа-чаа чедиишкиннериниҢ дугайын бижип турар. Большевик партияның күүлүг чепсээ—парлалга болза, коммунистиг тургузуушкуннуҢ херээнге, бүгү-делегейге тайбының камгалаарының болгаш быжыглаарының херээнге бараан болуп турар.

Бо хүннерде тайбыңның херээн Совет ЭвилелиниҢ парлалгазы-биле кады улус демократиялыг чурттарның: Кыдат улус республиканың, тайбынга ынакшылдыг Кореяның, Германияның демократтыг республиказының болгаш делегейниҢ бүгү-ле мурнакчы демократтыг парлалгалары база камгалап турар.

Бо хүннерде, кажан бистиҢ чурттувуста тайбың талалакчыларының конференциялары эртип, кажан фабрикаларда, заводтарда, колхозтарда, совхозтарда, албан черлериндe болгаш өөредилге черлериндe Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат салыышкыннарының чыылдазы эртип турар үеде, бистиҢ солуннарывыстың арыннары тайбыңны камгалаар, дайынның айыылын баш удур чайладыры деп бистиҢ улузувустуҢ күзел-соруун тодазы-биле илередип турар.

БистиҢ солуннарывыстың болгаш журналдарывыстың редакцияларынга тайбың дугайында боттарының сеткил-сагыжын илереткен сочет кижилерниҢ чагааларының кээп турар агымы ам кажангызындан-даа артык улгаткан. Совет парлалга ол чагааларга сыңчып кирер черни калбаа-биле берип, өске-биле чугаалаарга, оларга улустуҢ үнү чидиниби-биле дынналып, тайбың херээн боттарының ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле быжыглаарынга белени оларда илеретинип турар.

Ажылчы чоннуҢ чагааларын парлаан, «Рядянська Украина» деп республика солунунуҢ арыннарының бирээзинде «Бис тайбыңны болгаш улустарның эп-найыралының талазында бис» деп эге парлатынып турар. Ол чагааларның бүрүзүнде-ле—Тайбың дээш демиселче чалбыыштыг кыйгырыг, тайсың херээнни камгалалы дээш кызымакай күш-ажылчы кыйгырыглар бижитинген.

ХабаровскиниҢ «Тихоокеанская звезда» деп край солуну эки ниициативаны илередип турар. От солун тайбыңның ээлчээнче кирилкен ажылчыннарның, колхозчуларының кызымакай күш-ажылын чугаалаан, байлак чернин күш-ажылчы **көдүрлүүшкүннериниҢ** дугайында сонуургаНчыг арыннарны парлап, тайбыңның тук тудукчузу бистиҢ чуртту алгап йөрээвишаан, тайбың болгаш демократияның эн хоралыг дайзынары америк империалистерни шаанга киир сойгалап турар.

«Төрээн чурт биске, бистиҢ идеолливис—совет ургларны кижизидерин идегээн. Совет башкылар бистер, ынчангаш аас-кежиктиг болгаш чоргаар бис. БистиҢ салгакчыларывысты сталинчы ёзу-биле чогаадыкчы ажылдаарынга өөредир дээш бүгү-ле күштеривисти берээлиҢ. «Боттарының эртинелиг күш-ажылы-биле черни дуглай кажаалап, ону кижи төрелгетениҢ чуртаар оран-бажыңы кылдыр хуулдурупТарлар» — деп, бистиҢ үениҢ улуг чогаалчызы Алексей Максимович ГорькийниҢ чугаалааны ышкаш, бистиҢ өөреникчилеривис черни шак ынчалдыр хуулдуруп шыдаар дээрзин, бистер билир бис. БистиҢ тайбың күш-ажылывысче, бистиҢ ургларывыстың амыдыралынче халдаар деп турар хан төгүкчү дээрбечилерниҢ дугайында чаңгыс бодалла бистиҢ чүректеривиске кызыгаар чок килеңнээшкинни хайындырып үндүрер»—деп ИвановонуҢ «Рабочий край» деп область солунучга РСФСР-ниҢ школаларының алдарлыг башкызы Е. Воинова бижип турар.

ТайбыңныҢ Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат салыышкынының чыылдазын чорудар талазы-биле кампанияның чорулгазын хүн-бүрү калбаа-биле чырыдар чорук—бистиҢ парлалгавыстың чаагай албаны ол. Парлалга болза, политиканың болгаш бүдүлгениҢ көдүрлүүшкүнүн калбаа-биле чырыдып, бүдүрүлге планнарын болдур болгаш ажыр күүседирин дээш чарышты калбартырынга дузалаар хүлээлгелиг.

Делегей байдалының кол айтырыгларын, совет чазактың тайбын даштыкы политиказын ажылчы чоннарга үргүлчү тайылбырлап, даштыкы чурттарда тайбың талалакчыларының шимчээшкининиҢ өзүп турары, сорулгазы, характери-биле болгаш тайбың лагеринин, демократияның, социализмниҢ төөгүлүг чедиишкиннери-биле таныштырары солуннарның амгы эн чугула сорулгазы болур.

Парлалга болза, Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат салыышкынын чыылдырар кампанияның канчаардаа аажок ужур-дузалын көргүзүп, кыйгырыг адааанга салдынган чүс-чүс миллион хол үжүктеринде илеретинген улустарның күзел-соруу дайын кыпсыкчыларынга, оларның агрессиг үзел-бодалдарынга күчүлүг согуушкун болур дээрзин гайылырлаар ужурлуг. Кыйгырыгның адааанга ССРЭ-де чыгдынган хол үжүктеринден, тайбың херээн камгалаары дээш шиитпирлиг байдалга совет улустуҢ быжыг туруштуун делегейниҢ улустары көөрлер.

«. . Дайын кыпсыкчыларының кем-буруулуг махинациязын сойгалап илередириниҢ чугула чепсээ, тайбыңны камгалаарының калбак кампаниязы ам хамыктың чугула ужур-дузалыг» — деп эш Сталин чугаалаан.

Большевик парлалга, тайбың дээш, коммунистиг тургузуушкуннуҢ чаа-чаа чедиишкиннери дээш демисешпишаан, чаагай улуг херекти күүседир.

(**«Правданың» мурнуку үүлү**).

Тайбыңның Пактызы дээш!

Мурнакчы колхозчуларның үнү

Бо чылдың сентябрь 28-тиҢ хүнүнде Кызыл районуҢ «Совет Тыва» колхозтуҢ колхозчуларының база Көк-Тей сумузунуҢ ажылчы чоннарының болгаш Суг-Бажы 7 чыл школазының башкыларының, ажылчыннарының болгаш 16 хардан өрү назылыг өөреникчилери-биле катышкан хуралы болуп **эрткен.**

Хуралды тайбыңны камгалаарынга дузалаар комиссияның даргазы эш **Мобадак ажыткан.**

Хуралга ВКП(б) Кызыл райкомунуҢ төлээзи эш Конгар сентябрь 22—23 хүннерлерде болуп эткен тайбың талалакчыларының область конференциязының түннелдериниҢ талазы-биле илеткел кылган болгаш хуралдың киржикчилерин Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга аттарын **салырынче кыйгырган.**

Дараазында колхозтуҢ хой кадарчызы 60 ажыг харлыг коммунист эш Бадарчы сес ап чүзе чугаалаан, оон чугаалааны болза: «Тайбын болза, аас-кежиктиг, омак-хөглүг, культурлуг өөренип, ажылдап чурттаарывыстын делгем оруу-дур. Мен колхозтуҢ хой кадарчызы кижи мен. Ол-даа болза, мээн тайбын дээш демиселге салыышкыным ол болур. Ол хүндүлүг болгаш харысалгалыг ажылычыг моон сонгаар-даа хүндүлүү-биле ээ болуп, бодумнуҢ ак-сеткилдиг күш-ажылымны көргүзер мен.

Бурунгаар депшилгелиг миллисимиллион кижилерниҢ күзел-соруу — дайынны күзевес, а тайбыңны күзээр. Мен ол кижилерниҢ күзел-соруун деткип, тайбың дээш бодумнуҢ холум үжүүн салбышаан, бүгү-ле ак-сеткилдиг кижилерни Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ботгарының аттарын салырынче арат сагыш-сеткилиниҢ ханызындан кыйгырдым»—деп чугаалаан.

Оон дараазында эштер Көргеноол, Нүрсат, Балчый-оол, Дамбаа, Сертек, Знаменская олар боттарының ажылдарының талазы-биле хүлээлгелерни алгылаан болгаш бүгү чонну Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга аттарын салырынче кыйгырганнар.

Санал бериишкини доозулгаа соонда колхозчулар, ажылчыннар, албан-хаакчыттар база школачылар боттарының аттарын Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга бедик көдүрлүүшкүн-биле салып эгелээннер. Бир шак болган сөөлүнде 165 кижи аттарын салган болган.

Ат салыышкыны ам-даа үргүлчүлевишаан турар. **К. ОЧУР-ООЛ.**

Суг-Бажы 7 чыл школазының башкызы.

Тайбыңның херээн күш-ажыл-биле быжыглаар

ЧАА-ХӨЛ. **(Телефон-биле).** Район төвүнден эгелээш сумуларга, колхозтарга чедир беш улуг күрүнелериҢ аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат салыышкынының митингилери бо чылдың сентябрь 26-да чаңгыс эп-сеткилдиг өөрүшкүнүн чаяакчызы улуг Сталин бисти баштап турээр. Сталин кайда болдур, ында тиилелге дээрзин билир мен. Тайбыңның херээн быжыглап, бо чылын тудар 10 чурттарга бажының база чылгычың 4 кажазын Октябрь революциязының байырлалының бетинде бүрүн доозарымны хүлээндим—деп чугаалаан.

Ол митингиниҢ киржикчилери үстүнде сөс алган эштер ышкаш боттарының тайбын дээш изиг күзелин илередип, ат салыышкырынга чаңгыс эп-сеткилдиг киришкеннер. Аңаа 396 кижи холунуҢ үжүүн кыйгырыг адааанга салган.

Үрбүн сумузунда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинге болган митингиге 556 кижи беш улуг күрүнелериҢ аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат салып, тайбыңның херээн маадырлыг күш-ажылы-биле быжыглаар дээш күш-ажылчы бедиткен бот хүлээлгелерни алгылааннар.

Т. БЕГЗИ.

Тайбыңның ады-биле

СентябрьниҢ 26-да Кызылдың көдээ районнуҢ Элегес-Аскы суурга ЭэрбектиҢ хөмүр-даш уургайының ажылчыннарының, албан хаакчыттарының болгаш «Бай-Булун» колхозтуҢ колхозчуларының Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат салыышкынының чыылдазынга холбаштырган митингизи **болган.**

Хөмүр-даш уургайының ажылчыннары болгаш албан хаакчыттары тайбыңның ээлчээнге турбушаан, боттарынга хүлээлге алганнар. Улуг ОктябрьниҢ 34 чыл оонга чедир хөмүр-даштың пландан ажыр 1 муң тоннаны белеткээр, чыл планын бо чылдың декабрьниҢ 1-де доозар; хөмүр-даштың бот өртээн 6 хууга кудуладыр.

Митингиге чүве чугаалаашнар Кыйгырыгны патриотчу улуг көдүрлүүшкүн-биле деткээннер.

ЭэрбектиҢ болгаш Элегес-Аскының уургайжыларының аразынга Тайбыңның Пактызынга алдар болдуруп социалистиг чарышты чорудар деп шиитпирлээн.

«Бай-Булун» колхозтуҢ колхозчулары улуг көдүрлүүшкүн-биле Кыйгырыгның адааанга аттарын салган болгаш чаа-чаа хүлээлгелерни алганнар: дүжүт ажаап алыышкынын октябрь 8-те доозар болгаш ол-ла айның 25-ке чедир 1952 чылдың үрезин фондузун долдур урар; чурттала бажыннарының болгаш мал кажааларының тудугларын, чамдыктарының септелгезин кыска хуусаа иштинде доозар.

Кампанияның бирги хүнүнде-ле Кыйгырыг адааанга 250 ажыг хол үжүктери салдынган.

В. МИТРЯШКИН.

Кызыл көдээ районнуҢ райсакилдизинин эргелекчизи.

Чаа дайынның айыылын болдурбас

БАЙ-ХААК. **(Телефон-биле).** ВКП(б)-ниҢ Таңды райкомунда эш Тамбаның редакцияга дыннатканы-биле алырга, беш улуг күрүнелериҢ аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга ат чыылдазының кампаниязынга холбаштырган митингилер болгаш хуралдар идей-политик талазы-биле бедик көдүрлүүшкүнде эрткилеп турар.

Таңды районнуҢ ажылчы чоннары делегейге үр болгаш быжыг тайбынны камгалаар дээш, база дайын кыпсыкчыларының калчаалыг планнарынга удур өжээнниг килеңи күштүү-биле хайнып, ол планны үзе соп, чаа дайынның айыылын болдурбас дээш Тайбыңның Бүгү-делегей ЧөвүлелиниҢ Кыйгырыының адааанга чаңгыс эп-сеткилдин-биле 4.000 ажыг кижи холунуҢ үжүүн салганнар.

Тайбыңның күчүлүг болгаш алдарлыг херээнге киржип, Тайбыңның маадырлыг күш-ажыл-биле быжыглаар дээш районнуҢ ажылчы чоннары сырый дем-катыжыышкынын күш-ажылчы бот-хүлээлгелерин ап турарлар.

Совет Эвилелинде

Белоруссияның колхозтарының экономиказының өзүлдези

МИНСК. Гомель областың Ветковск районнуҢ Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҢ эргелээр чери ниитиниҢ продуктулуг мал ажылының хөгжүлдезиниҢ үш чыл планының күүселдезиниҢ түңнелин үндүрген. Мал ажылының продукциязын саарып сайгарганындан кирген орулгазын эрткен чылга деңнээргe оон 3 катап улгаткан.

Үш чыл планын күүседип эгелеп турар үеде колхоз чүгле 12 саар инектиг турган. Ам бо үеде саар инектиҢ саны бир чүс четкен. Бо эрткен үениҢ дургузунда инек бүрүзүнден сүт саалгазы ортумаа-биле 1,5 катап улгаткан болгаш бо чылын 2 муң литр сүттү алыр.

Сөөлгү ийи чартык чылдың дургузунда колхозта бүгү малга чаңгыс аай хевир-биле тутунган мал кажааларын тудуп тургускан. Ол кажааларда электри-биле инек саар аппараттар болгаш мал чемгерер черни тургузуп турар. А чоокку үениҢ иштинде электри-биле хой дүгүн кыргыыр чер база тургустунар.

НиитиниҢ продуктулуг мал ажылын хөгжүдер талазы-биле улуг чедиишкиннерни Минск, Могилёв, Полесск, Бобруйск областарның хөй-хөй көдээ ажыл-агый артельдери чеьдип алган. Республиканың 250 көдээ ажыл-агый артельдери үш чылдың онаалгазын ам күүседипкеннер.

Молдав мал ажылдакчыларының чедиишкини

КИШИНЕВ. Кишинёвта, Рыбницада болгаш республиканың өске-даа хоорайларынга ниитиниҢ мал ажылын хөгжүдериниҢ үш чыл планының күүселдезиниҢ чоруп турарын чугаалашкан мал ажылдакчыларының районнар аразының чөвүлел хуралдары болгулаан.

1949—1951 чылдар болза, Молдавияның ниитиниҢ мал ажылының хөгжүлдезиниҢ үези болган. Бо үениҢ дургузунда колхозтарның малының бажы элээн каш катап улгаткан, база продуктулуг малдарның баш саны өскен. Ам бүгү көдээ ажыл-агый артельдеринде дөрт-дөрт мал ажылының фермалары бар болгаш дыка хөй колхозтарда үрелиг малдарны өстүрүп турар.

Мал ажылының тудуглары калбак хөгжүлделиг болган. Үш муң ажыг фермалар тургустунган. Күш-ажыл чедиишкиннин-биле механизастатынган: авто-суггарылгалар, саар аппараттар, мал чемнери ажылдап кылыр механизмнер ажылдап турар.

Республиканың чүс-чүс колхозтары ниитиниҢ малын хөгжүдериниҢ үш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткениниҢ дугайын рапорттаанныр. 74 колхозтар бедик көргүзүглерни көргүскен дээш эрткен чылын автомашиналар-биле шаннаткан.

(СЭТА).

Суггарылгалыг шөлдерге күзүн тарыыр кызыл-тастың тарылгазы

РОСТОВ-НА-ДОНУ. «Ростовдонводстрой» эргелелиниҢ коллективи база бир күш-ажылчы тиилелге чеьдип алган: Батайский районда каналдар тудуунуҢ кол чер ажылдары доозулган. Ийи айларның дургузунда чер казар механизмнер-биле 450 муң ажыг кубометр довуракты казып үндүрген. Бетоннуг гидротехника тургузугларының тудуу изиг түлүк чоруп турар.

Батайский районда суггарылга системазының тудуунга чүс-чүс механизаторлар шылгарап үнгеннер.

Багаевский, Романовский болгаш өске-даа районнарның ховуларында суггарылга ажылдары калбак фронт-биле чоруп турар. Суггарылгага белеткээн шөлдерде аңгыс аңдарылгазынче болгаш күзүн чажып тарыыр тарааларның тарылгазынче колхозтар кирипкен.

Суггарылгалыг шөлдерде күзүн тарыыр кызыл-тастың бирги массалыг тарылгазын Ажиновский, Пригородный, Кировский, Батайский болгаш өске-даа МТС-ниҢ механизаторлары эгелей бергеннер. Чүгле «Одесская—3» болгаш «Зерноградка» деп шилитинген кызыл-тасты тарыгыдаан. Бо чылын ДоннуҢ суггарылгалыг шөлдеринге күзүн тарыыр кызыл-тастың тарылгазын шупту 20 муң ажыг гектар чер эгелээр.

Колхозтар часкы тарылгага базада ажыл-ишчи белеткелди чорудуп турар. Ынчан суггарылгалыг чер ажылының шөлү 100 муң гектар чедер.

(СЭТА).

Армияга, ужар-чүүлге болгаш флотка дузаларының эки-тура ниитилели

Организастыг шериг-массалыг болгаш спорттуг ажылдарны экижидер сорулга-биле ДОСАРМ, ДОСАВ болгаш ДОСФЛОТ деп эки-тура ниитилелдери болза, армияга, ужар-чүүлге болгаш флотка дузалаарының Бүгү-эвилел эки-тура ниитилели —ССРЭ-ниҢ ДОСААФ кылдыр чаңгыс аай ниитилел болуп катышкан.

ССРЭ-ниҢ ДОСААФ организастыг комитединиҢ даргазы генерал-полковник В. И. Кузнецов СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга мынча деп дыннаткан:

БодунуҢ туруп турган үезинде ДОСАРМ, ДОСАВ, ДОСФЛОТ ниитилелдери болза, улуг ажылдарны чоруткан болгаш массалыг организациялар болу берген. Чүс-чүс кижилериҢ радистер, телефончу чолаачылар, тракторжулар деп тускай эртемнерни чеьдип алганы хөй санныг кружоктар тургустунгулаан.

Ол ниитилелдериҢ өзүп турары-биле кады оларның ажыл-чорудулгазы база калбарган. Ынчалза-даа моон мурнунда турган байдалдар ажылчы чоннарның калбак сонуургалдарын четче хандырып шыдавайн турганнар. Ынчалза-даа, ДОСАВ кежигүннери эки боолап база өөренип алыскап турган, а боодалга командалары болгаш клубтары чүгле ДОСАРМ-га турган болгай.

ДОСАРМ кежигүннери болза, эштип болгаш хемелеп өөренирин күзеп турганнар, ынчалза-даа шеригдалай болгаш сугжулар клубтары чүгле досфлотка турган. Спорттуг янзы-бүрү хевирлерни шиңгээдип алыр төлээде, элээн каш ниитилелдерже кирер турган.

ДОСАРМ, ДОСАВ, ДОСФЛОТтуҢ чаңгыс ниитилел кылдыр катыштырган чорук болза, ажылга эки, мергежилдиг эге организацияларны тургузар аргаларны берип турар. Өөредилге-материальдыг быжыг база болза, улам хөй-хөй кружоктарны, **командаларны** организастаар арганы бээр болгаш оон-биле хөй-ниитиниҢ өзүп турар калбак сонуургалдарын хандырар. ССРЭ-ниҢ ДОСААФ-ның организация комитеди болза, районнарда болгаш хоорайларда оргкомитеттерге ДОСАРМ, ДОСАВ болгаш ДОСФЛОТ эге организацияларынга моон мурнунда турган кружоктарны болгаш спорт командаларын хевээр артырар, а ол ышкаш ниитилелдиҢ кежигүннериниҢ калбак сонуургалдарынга таарыштыр чаа кружоктарны болгаш командаларны тургузар деп санналдаан.

(СЭТА).

ПРОПАГАНДИСКЕ ДУЗАЛАМЧЫ

СОВЕТ УЛУСТАРНЫҢ ЧАҢГЫС ААЙ ӨГ-БҮЛЕЗИ

«Совет улустарның чаңгыс аай өг-бүлези» деп теманы өөренирге коммунизмниң тиилелгези дээш демиселде большевик партияның дес-даралап боттандырып турары, ленинчи-сталинчы национал политиканың улуг шынчызы болгаш күжү дыңнакчыларның мурнунга ажытынар. Бо теманың талазы-биле өөредилге пособиезиниң материалдары болза, чүгле социализм бүгү улустарга хосталганы, деп эргелерни берип турар, капитализм — национал көрүшпес чоруктун дөстери-дир, кошкак улустарга дарлал болгаш кулданыышкын болур деп үвени көргүзер.

Бо теманың талазы-биле кичээлдерниң сорулгазы—улустарның арызында өжээннешкек чорукту, национал-дың деп эвес чоруун болгаш кулданыышкынны чок кылыры, чүгле мөлүүкү тургузуну, узуткаарының аргазы-биле болдунар деп кол түннелди дыңнакчыларның медерелинге быжыглаар. Ол түннел ССРЭ-де ленинчи-сталинчы национал политиканы боттандырарының дуржулгазынга бадыткатынган. Акы-дуңма дузаламчызынга болгаш улуг орус улустун чорудукчу ролинга үндезилээн ажыл-агый, политиктин болгаш культур хөгжүлдезиниң талазы-биле улуг-улуг чедиишкиннерге ССРЭ-ниң улустарын большевик партия эккелген. Бистиң чуртта улустарның быжыг тайбыңнының, хосталгазының болгаш деп эргезиниң чөленгиижи—хөй национал-дыг, социалистиг, күчүлүг күрүне тургустунган.

«Совет улустарның чаңгыс аай өг-бүлези» деп теманы өөренирине ол болза, дыңнакчыларга совет патриотизмниң, социалистиг интернационализмниң сагыш-бодалын улам быжыглаар, ССРЭ-ниң улустарының амыдыралынга Ленин — Сталиннын партиязының удуртукчу ролюн улам тодаргай билип алырынга дузалаар.

«Совет улустарның чаңгыс аай өг-бүлези» деп теманы өөрениринге программада 6 шактарны берип турар. Ол шактарны мынчаар хуваза чогуур:

1. **Ленинчи-сталинчы национал политика** — 2 шак.

2. **Деп эргелиг улустарның эвилели** — 2 шак.

3. **Ленинчи-сталинчы национал политиканың улуг үре-түннелдери** — 2 шак.

* * *

Эрткен чедиги теманы өөренгениниң түннелин кылбышаан, пропагандист болза, «Ленинчи-сталинчы национал политика» деп бирги бөлүктүн талазы-биле чугаага эгелеп кирер.

Хаанныг Россияга чүс-чүс чылдарда туруп турган болгаш бүгү капиталистиг делегейде ам-даа туруп турар национал дарлалы болгаш улустар аразында өжээннешкек чорук бистиң чуртта кижи төрелгетениниң төөгүзүнде бир-ле дугаар чок кылдынган деп пропагандист айтыр. Большевик партияның удуртулгазы-биле хөй национал-дыг социалистиг күчүлүг күрүне, улустарның бузулбас, улуг эп-найыралы бистиң чуртта тургустунган. Бо болза, большевик партияның ленинчи-сталинчы национал политиказын боттандырганының түннели болур.

Ажылчын аңгыларның улуг баштынчылары Ленин биле Сталин Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының ыракта мурнунда-ла национал айтырыын шиитпирлээриниң большевикчи программазын чогаатканнар. Национал айтырыг болза, капиталдың эрге-чагыргазын дүжүрер дугайында, социалистиг революцияның дугайында ниити айтырыгның кезээ болур, национал дарлалды узуткаарда база улустарның деп эргелерин болгаш найыралын тургузарда капитализмни чок кылыр, пролетар диктатуразын доктаадыр болгаш социализмни тургузар херек деп олар көргүскеннер. В. И. Ленинниң «Бот тускайланырынга нацияларның эргелериниң дугайында», «Национал айтырыг талазы-биле шүгүмчүлелдиг үүлдер» деп ажылдарын болгаш И. В. Сталинның «Марксизм болгаш национал айтырыы», «Национал айтырыы болгаш ленинизм» деп ажылдарын пропагандист өөренир ужурлуг, бо ажылдарда национал айтырыг талазы-биле большевикчи программа чогаатынган.

Помещиктер болгаш капиталистер чүге национал дарлалдың нептерелдикчилери, националдар аразында өжээннешкек чоруктуң организакчылары болуп турарларыл деп дыңнакчыларынга пропагандист тайылбарлаар. Улустарны дарлаары национал көрүшпес чорукту өскүдери болза, бодунуң тергиидээшкинин камгалап артырарынга мөлчүкчүлерге чепсек болуп турар. Капиталистер бодунуң национал политиказынга «дорамчылап чагырар!» деп лозунну барымдаалап турарлар деп пропагандист айтыр. Шак ындыг тактиканы орус царизм боттандырып турган, ол болза, улустарны бот-боттарынга өжээннештирип, оларны бот-боттарындан хооруп турар болгаш оонбиле оларның революстуг согуушкунун кошкадырын орлаштырып турган. Улустарның хосталгазының базыкчылары — Америк болгаш Англи империалистер база шак ындыг политиканы барымдаалап турарлар.

Ажылчын аңгының барымдаалаар позициязы аңаа шуут удурланышкак турар. Ленинчи-сталинчы национал политик болза, өске улустарны дарлап турар улус хостуг туруп болбас дээр принципке үндезилетинген. Большевиктер партиязы болза, нацияларның тускай күрүнелер болурунга чедир бот тускайланыр чоруунуң долу деп эргелерин болгаш эргелиин негевишаан, национал кулданыышкынга удур кезээде туржуп келген болгаш туржуп-даа турар. Шак ындыг негелде хамык бичин-бичин тускай күрүнелер тургузарынче большевиктерниң ораштырып турганы болур эвес тур. Харын-на большевиктер Россияның улустарын дарлалдан хостаарын болгаш бот-тускайланырынга оларга эрге тыпсырынга үүткүлдүг, аңаа үндезилээш улустарны албадаарынга эвес, а деп эргелерге болгаш эки тура сорукка үндезилеп тургустунган улустарның күчүлүг эвилелин тургузары болур.

Орус царизмниң дарлакчы политиказынга удурланмышаан, большевиктер партиязы болза, орус эвес националдарның буржуазияның болгаш попещиктерниң националисчи политиказынга удур, ажылчын шимчээшкининге шургуп кирип алгаш ажылчы чоннарны бот-боттарынга удур өжээннештирип турган буржуаз националистерге удур шиитпирлиг демисежип турган. Царизмге болгаш капитализмге удур Россияның бүгү националдарының ажылчыннарының болгаш тараачыннарының кады демиселин организаставышаан, большевик партия улустарның акы-дуңма кады ажылдажыышкынын белеткээн.

Бистиң чуртта помещиктерниң болгаш капиталистерниң эрге-чагыргазын узуткааш, улустарның национал дарлалын болгаш деп эвес чоруун чок кылган, оларның Совет Күрүнеге акы-дуңма кады ажылдажыышкынынга суурну тургускан Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының төөгүлүг ужур-дузазын дыңнакчыларга пропагандист билиндирер. В. И. Ленин биле И. В. Сталин болза, делегейде бир дугаар хөй национал-дыг социалистиг күрүнениң тургузукчулары болганнар.

Ленин—Сталинның партиязы Совет эрге-чагырганың баштайгы хүннеринден эгелээш-ле бистиң чуртта национал айтырыын шиитпирлээр талазы-биле ажылдың шуут удуртулгазын В. И. Ленинниң шынчы эжи—эш Сталинга дааскаш, бодунуң национал политиказын амыдыралга чайгылыш чок чорудуп келген. Ол үеде национал айтырыгның алыс утказы болза, национал дарлалдан хосталган улустарның национал күрүнезин хевирлеп тургузары, эрткен үеден салгатынын келген оларның ажылагый, культура талазы-биле хожудангай чоруун узуткаары турган. Күрүне-даа, культура-даа, экономика-даа талазы-биле бурунгаар чоруй барган улустарны чедер арганы хожудангай улустарга бээри партияның сорулгазы турган.

Мөлчүлгеден болгаш дарлалдан хосталган, Россияның улустарын сырый катыштырарынга бистиң чуртту 5үгү улустарынга оларның ажылагый, культура хөгжүлдезинге канчаар-даа аажок улуг дузаны көргүскен орус ажылчын аңгы шиитпирлиг рольди ойнаан. ССРЭ-ге национал айтырыын чедиишкиннинг шиитпирлээринге кол чугула суур болза, бистиң чуртту бүгү улустарының чаңгыс аай акы-дуңма бүлезин каннап быжыктырган болгаш оларны коммунизмниң оруунче бүзүрелдиг чорудуп кел чоруур Ленин—Сталинның партиязының организакчы болгаш углап шиглээр ролю болур.

Национал айтырыгны шиитпирлээр талазы-биле большевик партияның болгаш Совет күрүненің чорудуп турганы канчаар-даа аажок улуг ажылын пропагандист көргүзер. Совет күрүне болза, улустарның долу деп эргелерин боттандырган, бодунуң амыдырал чурттталгазын боду тургузуп алыр эргени оларга берген, бистиң чуртту бүгү улустарының бүгү талалыг политик, экономика болгаш культура көдүрлүүшкүнүн хандырган.

Чугааны үргүлчүлевишаан, пропагандист болза, капиталистиг делегейде, мырыңай дедир, дарлаткан улустарның эрге чок бодалы туруп турар деп айтыр. Оларга хамаарыштыр шыдажыр аргажок албадаашкынны кылып турар. Европаның чуттарында америк империалистерниң боттандырып турары, «Маршаллдың планы» болза, херектиң шынында ол чурттарның улустарының национал хамаарышпас чоруун чок кылыры болур. Кореяны АКШ-ның колониязы болдурарын күзээш, Америк империалистер Кореяның улус республиказынга удур интервенция организастааннар. Америк империалистер «ак кештиглерни» «кара кештиглерже» өжээннештирип, АКШ-тың негр чурттакчыларын бүгү-ле болдунары-биле истеп сүрүп, колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның дарлаткан улустарын кам-хайыра чокка мөлчүп турарлар. Империалистерниң болгаш оларның чалчаларының арын-нүүр чогу-биле «нацияларның Британ найыралы» деп адап турары Британ империяның кулдандырган улустарынга хамаарыштыр англи колонизаторлар шак ындыг черлик чорукту үүлгедип турарлар. Югославияда Титонуң фашист бөлүү эрге-чагыргага ындыг арга-биле ызырныр дээш, бир улустарны өскезинче өжээннештирер аразатанзыг политиканы чорудуп турар.

Колония улустарны империалистерниң дарлап турарының тодаргай чижек көргүзүү болза, американ болгэш англи-француз империалистерниң Африка чурттарында кылып турар кылыы болур. Олар болза, колония болгаш хамаарылгалыг улустарны эрге-шөлээ чок байдалче киир тырттып, ажык илергей кулданыышкынны, аш-чутту калчаарадып, хөй-хөй бүдүн улустарны өлүм-чидимге чедирип турарлар. Империалистиг кулданыкчылар негрлерни массалыг аглаар чорукту кылып, оларны албадалдыг күш-ажыл лагеринче чоруп турарлар. Ол араатанзыг колоний ёзу-чурум бо үеде кулдандырган улустарның ортузунда империалистиг кулданыкчыларга удур массалыг шавыышкыннарны болдурган.

Хамаарылгалыг болгаш колония чурттарның дарлаткан улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкини, ылаңгыя Азияда калбарып турар. Кыдат коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чеьдип алдынган кыдат улустун улуг тиилелгези, Кыдат улус республиканың тургустунганы болгаш быжыкканы болза, Азияның төөгүзүнде эргилденің үезин болган бодунуң республиказын тургускан Вьетнамның ажылчы чоннары империалистерден бодунуң черин долу хостаар дээш маадырлыг демисежип турарлар. Индонезияда, Индияда, Бирмада, Малайда болгаш өске-даа черлерде национал-хосталгалыг шимчээшкин калбарып турар.

Бодунуң чугаазын түнневишаан, пропагандист болза, нацияларның хосталгазын болгаш деп эргезин чүгле капиталдың эрге-чагыргазын дүжүргенинге үндезилээш, чүгле ажылчын аңгының болгаш коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чеьдип ап болур деп демдеглээр.

Чугаалажып көөрү-биле беседага адаанда кол-кол айтырыгларны салыр:

1. Капиталистерниң болгаш помещиктерниң тергиидээшкини узуткатынмайн турда, национал дарлал чүге чок кылып болдунмазыл?

2. Национал айтырыгга большевиктер партиязының кол-кол негелдези кандыг-кандыг турганыл?

3. Бистиң чуртту шаанда дарладып чораан улустарынга Октябрь революциязы кандыг-кандыг эргелерни бергенил? Ленинчи-сталинчы национал политиканың боттанганы.

4. Хамаарылгалыг болгаш колония чурттарның национал-хосталгалыг демиселиниң чорулгазынга Октябрьниң социалистиг Улуг революциязы кандыг саңлдарлыг болганыл?

Беседа чоруп турда дыңнакчылар хаанныг Россияга дарлаткан националдарны истеп сүрүп турганының көскү чижектерин көргүзүп болуррлар, мөлчүкчүлер национал өжээннешкек чорукту канчаар өскүдүп турган, империалистер улустарның эргелерин болгаш национал хамаарышпас чоруун канчаар каржы үреп турарының дугайында уран чогаал литературазындан, солуннардан болгаш сеткүүлдерден фактыларны чыып алыр.

Оларның ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезинде совет улустарның акы-дуңма кады ажылдажылгазын көргүзүп турар тодаргай фактыларны беседага ажыглап болур.

Пропагандист болза, чүгле большевик партияның ленинчи-сталинчы шылгарангай национал политиказы бистиң чуртту бүгү улустарын катыштырган болгаш коммунизм дээш ниити демиселче оларны сырый катыштырган, ол политика империалистиг күрүнелерниң политиказынга, — улустарны дарлаарының болгаш кулданырының политиказынга, үндезин удурланышкак политика болур деп түннелге дыңнакчыларны эккээр.

Ийи кичээл «Деп эргелиг улустарның Эвилели» деп бөлүктү чырыдар. Ол кичээлге ССР Эвилелиниң күрүне тургузуунуң үндезиннериниң дугайында айтырыгны чугаалажыр.

Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының тиилелгезинин соонда Ленин биле Сталинның тургусканы—Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказы бистиң чурттун бүгү улустарынга күрүне тургузуунуң үлегер-чижээ болган деп айтырындан чугааны пропагандист эгелээр. РСФСР болза, ону долгандыр хөй национал-дыг социалистиг быжыг күрүне—Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели тыптып келген шак ындыг өзек болур. РСФСР-ниң тывылганының соон дарый Украина болгаш Белоруссия Совет Социалистиг Республикалар тывылганнар. Закавказьеге болгаш Ортаа Азияга база-ла Совет Социалистиг Республикалар тывылганнар.

Бистиң чурттун бүгү национал-дарынга чаа чуртталганы тургузарын дузалаан эш Сталин болза, бүгү Совет республикаларны тургузарынга чугула рольди ойнаан. Организастап тургузарынга эш Сталин идепкейлиг болгаш удуртукчу киржилге кылбаан шак ындыг чаңгыс-даа Совет республика чок.

Совет улустарның өг-бүлезинде улуг акы болур, улуг орус улус болза, Совет Эвилелиниң бүгү улустарынга оларның политик, ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезинге көргүскен болгаш көргүзүп турар аажок улуг дузаламчыны пропагандист демдеглээр. Чамдык улустарның ажыл-агый, политик болгаш культура талазы-биле хожудангай чоруун ажып тиилээринге орус ажылчын аңгының алдар ачызы канчаар-даа аажок улуг, ол хожудангай чорук болза, Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының тыпсып бергени бүгү чаагай үүлдерни долу оларның ажыглаар чоруунга моондактыг турган.

Улуг орус улус болза, Украинаның, Белоруссияның, Закавказьениң, Ортаа Азияның улустарынга болгаш бистиң чурттун өске-даа улустарынга оларның черинден империалистиг интервентилерни ойладып үндүреринге болгаш иштики контрреволюцияны чаза шаварының херээнге үнелеп четпес дузаламчыны көргүскен. Ол дузаламчы болза, хамааты дайынының чылдарында ниити дайзынны чылча-шаварынга республикаларның шериг эвилелиниң формазы болган, совет республикаларның кады ажылдажылгазының быжыг сууру болган.

Чаңгыс аай эвилел күрүнеге—Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинге Совет республикаларның катыжыышкыны 1922 чылдың декабрь 30-де Советтерниң I бүгү-эвилел съездизинге Ленинниң болгаш Сталинның инициативазы-биле болдунган деп пропагандист чугаалаар. ССРЭ-ниң тургустунганы ленинчи-сталинчы национал политиканың улуг тиилелгези болган.

Чаңгыс аай эвилел күрүнеге Совет республикаларның катыжарын болдурган чылдагаанналрны рассказка тодаргай чугаалаары чугула.

1922 чылда Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң составынга кирген — РСФСР, ЗСФСР, УССР болгаш БССР республикаларны пропагандист санап бээр. 1936 чылдың декабрь 5-те Грузия, Азербайджан болгаш Армян республикалар ССРЭ-ниң составынга киргеннер. Оон ыңай, чаа Совет Социалистиг Республикаларның тывылган хем чээ-биле ССР Эвилелиниң составынга Узбектиң болгаш Туркмениянның Совет Социалистиг Республикалары, автономнуг республикалардан эвилелдешкен республикалар болгулаан Киргизия болгаш Казах республикалар. Латвия, Литва, Эстония, Молдавия болгаш Карело-Фин Совет Социалистиг Республикалар киргеннер.

Украин, белорус, молдав улустарның хуу-салымының дугайында улустарның улуг баштанчызы эш Сталиннының ада-сагыш, салыышкынының ачызы-биле оларның катыжар дугайында чүс-чүс чылдарда бодап чораан сагыш-бодалы 1939 болгаш 1940 чылдарда боттанган деп пропагандист чугаалаар.

Ам бо үеде Совет Эвилелиниң составында он алды эвилелдешкен республикалар кирип турар. Оларны пропагандист чуруктан көргүссе чогуур.

Хөй национал-дыг капиталистиг күрүнелер чаалаашкынның, базарының болгаш кулданыышкынның аргазы-биле тургустунуп турар деп пропагандист көргүзер. Шак ындыг ханныг методтар-биле америк империалистер ам колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустарын кулданырын оралдажып турарлар, ынчангаш ам испан улустун дарлакчызы Франко фашисти ыт сеги Титодан эгелээш, Кореяда оларның тургузуп алганы Ли Сын Манга чедир бүгү-ле реакциялыг фашистиг күштерни ажыы-биле деткип турарлар.

Совет Эвилели чаңгыс аай хөй национал-дыг Совет Социалистиг Эвилел күрүне кылдыр мырыңай өске арга-биле — ону катыштырып турар Совет Социалистиг Республикаларның катыжыышкынының долу бүрүн эки тура-соруунга үндезилетинин тургустунган. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели күчүлүг күрүне кылдыр тывылган, быжыккан болгаш өскен, база бир чугула үндезин болза, ССРЭ-ниң Конституциязында илергей тодараан, аңаа кирип турар республикаларның деп эргелиг болуру. Совет Социалистиг Республикаларның катыжыышкынының эки күзел соруу болгаш деп эргезиниң идеязы ССРЭ-ниң Күрүне Гимнизиниң сөстеринде демдеглетинген.

ССРЭ-ге деп эргелиг болуп катышкан Совет Социалистиг Республикалар болза,суверенитеттиг, тодаргайлаарга тускай күрүнелер болуррлар деп пропагандист демдеглээр. Эвилел республика бүрүзү боду Конституциялыг, боду күрүне эргечагырга органнарлыг, боду хоойлуларлыг турар. Эвилел республикалар Эвилелдиң составындан хостуг үнүп алыр эргени бодунга артырып турарлар. Олар даштыкы күрүнелер-биле шуут харылзажыр, олар-биле дугуржулгалар чарар, дипломаттыг төлээлер солчур эргелиг. ССРЭ-ниң күрүне эрге-чагыргазының дээди органнарынга калбак болгаш деп эргелиг киржирин бүгү эвилел республикаларга хандырган.

Өөредилге номунуң материалдарын ажыглавышаан, пропагандист оон ыңай, автономнуг республикалар, автономнуг областар болгаш национал округтар кандыг-кандыг эргелерлигил деп тайылбырлаар.

Дыңнакчылар ССРЭ-ниң политика-административтиг чуруун боттары хостуг бодап билир болзуннар дээш, бүгү эвилел республикаларның, автономнуг республикаларның, автономнуг областарның кызыгаарлаарын чуруктан көргүссе чогуур.

Беседага мындыг айтырыгларны чугаалажырын сүмелээр:

1. ССР Эвилелинге катыжарынче Совет республикаларны кандыг-кандыг чылдагааннар эккелгеннерил?

2. Улуг орус улус бистиң чурттун бүгү улустарынга оларның ажылагый болгаш культура хөгжүлдезинге кандыг дузаны чедиргенил?

3. Совет республикалар кандыг үндезиннерге барымдаалап ССРЭ-ге катышканнарыл?

4. Эвилел Совет республикаларның суверенитет эргелери чүде илереп турарыл?

5. Автономнуг республикалар кандыг-кандыг эргелерлиг болуп турарыл?

6. Автономнуг областар болгаш национал округтар кандыг-кандыг эргелерлиг болуп турарыл?

Бо бөлүктүн талазы-биле беседаның кол сорулгазы болза, ССРЭ-ниң улустарының чаңгыс аай эвилел совет күрүнеге катыжарының үндезини дээрге, улустарның эки күзел-соруу, деп эргелери болгаш найыралы болган деп үвени, хөй национал-дыг күрүненің үлегер чижээ болган, Совет Күрүне тургузуу болза, өске кандыгдаа «хөй национал-дыг күрүнеге бодаарга национал айтырыы болгаш нацияларның дем-катыштырылгазының айтырыы дээре шиитпирлетинкүрүне организациязының системазы болуп турар» (И. В. Сталин. Москва хоорайның Сталинчы соңгулда округунуң соңгукчуларының соңгулда мурнунда хуралынга чугаазы. 1946 чылдың февраль 9) деп үвени дыңнакчылар эки сиңирип билип алыры болур.

(Уланчылыг).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаангаат салыышкыннарының чыылдазы

Совет чурттун ажылчы чоннары беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга чаңгыс эп-сеткилдиг хол үжүүн салып берип турарлар. Ажылчыннар, колхозчулар, эртемниң, техниканың база уран-чүүлдүң кижилери тайбыңның херээнге боттарының шынчызын, база ону камгалаарынга болгаш быжыглаарынга шиитпирлиин көргүзүп, социалистиг Төрээн чурттунга, коммунистиг партияга болгаш тайбыңның тугунуң улуг тудукчузу эш И. В. Сталинга боттарының бердингенин медеглеп турарлар.

Новороссийкиниң «Пролетарий» деп цемент заводунуң ажылчыннарының болгаш албан хаакчыттарының Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкыннарының чыылдазынга холбаштырган хөй кижилиг хуралынга Совет Эвилелиниң маадыры В. Тарасевич чүве чугаалааш мынча дээн:

— Дайын үезинин аар-бергелерин чүктеп эртирген бистерниң кижи бүрүзү тайбыңның үнезин кончуг эки билир. Дайын соонда бистер улус ажыл-агыйын катап тургузары дээш кызымак ажылдап турар бис. Совет улус ам коммунизмниң улуг тудугларын тудуп турар; улустарның тайбыңның болгаш найыралының быжыг чөленгиижи — ынак Төрээн чурттун чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкынындан өске кандыг-даа сагыш салыышкыны бисте чок. Кыйгырыгның адаанга адым салбышаан бүгү күш-ажылчы күженнилерни көвүдедирин кыйгырып тур мен—дээн.

Хурал соонда заводка ат салыышкыннарының чыылдазы эгелээн.

Вильнюс хоорайның Гедимон кудумчуда төп магистралда хөй каът бажыңның тудугжуларының хуралынга чүве чугаалааш, стахановчу С. Л. Иванов, мынча дээн:

—Күш-ажыл меңээ дыка хөй өөрүшкүлелдерни берип турар. Дайын соонда тайбыңның янзы-бүрү тудугларынга ажылдап турган мен. Совет кижилерге чурттталга бажыңнарын, клубтарны болгаш театрларны тудуп берип турган мен. Күш-ажылдың бүгү кижилери ышкаш дайынны бүгү сеткил-сагыжым-биле көөр хөнүм чок—дээн.

Кыйгырыгга аттарын салгылап берген тудугжулар болза, чаа бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкыныының чыылдазы Ульяновскиниң автомобиль заводунуң бүгү цехтеринге эгелээн. Кыйгырыгга Калинин хоорайның вагон тудугжулары болгаш пөс-таавычылары ат салганнар.

Закавказтың демир-оруунуң Таупес станциязының паровоз депозунуң коллективиниң хуралы болган. Ол хуралга чүве чугаалааш, тайбың талалакчыларының Краснодар край конференциязының төлээзи, хоочун машинист Ивановтун дыңнатканы болза, депонуң бешчүсчү машинистери он-он аар дензилиг поездилерни чорутканнар болгаш пландан ажыр 30 муң тонна чүктерни сөөрткеннер. Кыйгырыгның адаанга аттарын салгылап бергеш тайбыңның стахановчу ээлчээнде тургулапканнар. Олар болза, сентябрь планын 4—5 хүн мурнай күүседир деп шиитпирлээннер.

(СЭТА).

Тайбың камгалатынар болгаш быжыглатынар

Ам удавас Доннуң суу Цимлянскийниң суг күжү-биле ажылдаар электростанциязының турбиналарының дугуйларын дескиндирип эгелээр. Ол турбиналар болза — Аар машина үлетпүрүнүң Министерствозунуң инженерлериниң, конструкторларының улуг бөлүүнүң чогаадыкчы угаан бодалының түннели-дир. Ам бис Куйбышевтин, Сталинградтың болгаш Каховтуң ГЭС-ториниң чаачаа улуг турбиналарының чогаадылгаларын кылып турар бис. Ындыг агрегаттарны делегей техниказы амдаа билбес. Инженерлер тергиин нарын айтырыгларны шиитпирлээрлер. Бо улуг херекке киржип турары-биле мен чоргаарланыр-дыр мен.

Чээрби ажыг чыл бурунгаар мен, аныяк инженер улуг эвес турбинаның чогаадылгазын кылган мен. Удаваанда чырыкты ол бере берген болгаш ол мээң амыдыралым иштинде эң-не өөрүшкүлүг хүн болган. Чылдар эртип, совет тускай эртемниглерниң техниктиг мастержи чоруу өзүп турган. Меңээ болгаш мээң эштеримге улам-на нарын-нарын сорулгалар салдынып турган. Бис Приднепровьениң үлетпүрүнге болгаш Донбасстың шахталарынга энергияны берген күчүлүг турбиналарны чогааткылаан бис.

Бистиң боттандырып турарывыс бүгү-ле чаа, чогаадыкчы үүлдер болза, эш Сталиннның угаан-бодалдары-биле холбашкан. Сталиннның ады бүгү совет кижилерни тургузукчу күш-ажылче сорук киирип турар. Бистиң күш-ажылывыс болза — тайбың болгаш бүгү улустарның айыыл чок чоруу дээш демисел-дир.

Чиик орулга сүрген империалистиг араатанар бүгү диптерни болгаш күрүнелерни ханга бораарынга белен, чүс-чүс чылдарның дургузунда күш-ажылчы кижилерниң холдары-биле кылдынган бүгү-ле чүвелерни бузундулар кылдыр хуулдурарынга беленнер. Ынчалза-даа чер бөмбүрзээнин миллион-миллион кижилериниң күзел-соруу — тайбың дээш туржуру болур. Тайбың камгалатынар болгаш быжыглатынар!

Александр САТАНОВСКИЙ.
Сталинчы шанналдың лауреады, конструктор.

(СЭТА).

Район солуну болгаш массалыг номчукчулар

1951 чылдың сентябрьниң 7-де Улуг-Хем районнуң «Кызыл тук» солуннуң организастатынып тургустунгаш, ооң эң-не баштайгы бир дугаары парлатынып үнгениндан бээр бир чыл ою болган.

Районнуң «Кызыл тук» солуну ажылдап эгелээнинден бээр бо үеге чедир 79 дугаарларны парлап үндүрген. Бо аразында редакцияга көдээ бижикчилерниң 869 чагаалары кирген болгаш ол чагааларның 90 хуузу солунга парлатынып үнген.

Районнуң «Кызыл тук» солуну болза, бодунуң тургустунуп келген бо баштайгы чылында районнуң социалистиг ажыл-агыйының болгаш культуразының чечектелиншкини дээш чүткүлдүг демисежип, социалистиг чарыштың мурнакчыларының инициативазын күзелдии-биле деткип, чаа, мурнакчы, бурунгаар депшилгелиг чүүл дээш демисежип, Ленин — Сталинның улуг идеяларын массаларже могаг-шылаг чок нептередир дугайында идегелди бодунуң практиктиг ажылы-биле бүзүредип келген.

Ылаңгыя 1950 чылдың декабрь 17-де болуп эрткен чер-чер Советтериниң болгаш 1951 чылдың февраль 18-те болуп эрткен ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдаларның белеткелдериниң болгаш чорудулгаларының үезинде районнуң ажылчы чонунуң идепкейин катыштырып, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң кандидаттары дээш чаңгыс кижи дег бадылаашкынга кирживринче массаны кыйгырып, большевиктер партиязының мурнунга бодунуң организакчы болгаш кижизидикчи хүлээлгезин күүседип шыдаан. Ооң-биле кады солун болза, бодунуң арыннарынга ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын сайзырадырының дайын сөөлүндеги беш чыл планының база ниитиниң продуктулуг мал ажыл-агыйын хөгжүдериниң болгаш ооң продуктулуг чоруун бедидериниң дугайында үш чыл планының чеднишкинниг күүселделериниң фактыларын пропагандылап, көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин күш-ажылдың чаа-чаа көдүрлүүшкүннеринче сорук киирип келген.

Солун бодунуң ээлчеглиг дугаарларынга партийжи амыдыралдың болгаш совет амыдыралдың база комсомолчу амыдыралдың дугайында материалдарны үргүлчү парлап турар.

Ооң-биле кады солуннуң арнында бижик өөредилгезиниң байдалын чырыдар тускай булуң организастаан. Районда агитаторлар солуннуң арыннарындан коммунизмниң улуг тудугларының дугайында, мал болгаш чер ажылының мурнакчыларының дуржулгаларының дугайында материалдарны ажыглап турарлар.

Редакция бо күзүн дүжүт ажаап алыышкыныының мурнуу чарында бодунуң инициативазы-биле районнуң мурнакчы комбайнёрларының чөвүлел хуралын чыылдырган. Ол хуралга областың мурнакчы комбайнёрларының чөвүлел хуралының кыйгырыын чугаалашкаш, районнуң комбайнёрлары дүжүт ажаап алыышкынын кыска хуусаада бедик шынарлыг чорудар дугайында боттарынга социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин алганнар. Ол дугайында материалды солунга база парлаан.

Редакция сумуларга номчукчуларның хуралдарын организастап эртиргилээн, а район төвүнге мурнакчы көдээ бижикчилериң чөвүлел хуралын кылган. Ол хуралдарга редакцияның бодунуң ажылында четпестериң дугайында, ону моон соңгаар узуткаар хемчеглер талазы-биле боттуг санал-оналдарны редакция хүлээп алган.

Бистиң район солунунуң ажылынга идепкейлиг дузалажып турар көдээ бижикчилериң саны өскен. Чижээ, Торгалыг көдээ суур Совединиң даргазы Сүмбүр, Эйлиг-Хем суму Совединин даргазы Урангай, Мичурин аттыг колхозта комсомол эге организациязының секретари Дадар-оол, «ТАР 10 дугаар Улуг хурал» колхозта Багыт-оол, Мичурин аттыг колхозта Таваа, Чанчып, Хендерге чеди чыл школазының директору Кавай-оол, районо инспектору Доржу, Жданов аттыг колхозтуң даргазы Кук, ВКП(б) райкомунуң ажылдакчызы Очур-оол, Ленин аттыг колхозтуң даргазы Лопсан, башкы Уйнук-оол, комбайнёр Бюрбю, ВЛКСМ райкомунуң секретари Болдашкын болгаш ооңдаа өске хөй-хөй эң идепкейлиг бижикчилериң аттарын адап болур.

Ындыг-даа болза, районнуң колхозтарының, сумулар, суурлар Советтериниң болгаш партия, комсомол организацияларының ажылдарын база көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының үлегер дуржулгаларын нептередир талазы-биле ажылды чамдык колхозтар, суму Советтериниң даргаларында болгаш партия, комсомол организацияларының секретарьлеринде, районнуң удуртур ажылдакчыларында үнелеп көрбес чүүлдер бар. Район солуну тургустунуп келгенден бээр Көк-Чыраа суму Совединиң даргазы Дарый, Калинин аттыг колхозтуң даргазы Базыр-оол, «Кызыл тук» колхозтуң даргазы Кечил, Шагаан-Арыг суму Совединиң даргазы Баз-оол, Киров аттыг колхозтуң даргазы Андросов, «Свобода труда» колхозтуң даргазы Маклаков, «ҮТКА 25 чыл ою» совхозтуң директору Клепко олар «Кызыл тук» солуннуң арнынга чаңгыс-даа материал бижип көрбээннер, а херек кырында оларда мурнакчылар кончуг хөй.

Ол ышкаш районнуң удуртур ажылдакчыларында ВКП(б) райкомунуң болгаш район Совединиң органынга бир чылдың дургузунда чаңгыс-даа үүл биживээннер бар. Моон чижээнге ВКП(б) райкомунуң даргазының оралакчызы Желтовский, районнуң кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи Сараев, МТС директору Гордей олар кирип турарлар.

Моон-биле кады база бир четпес байдал болза, район организацияларының чамдык удуртукчулары солунга үнген шүгүмчүлелдиг материалдарны истеп хынавас, ол четпестерни узуткаар талазы-биле кандыг хемчег алганын бижикчилерге болгаш номчукчуларга солун дамчыштыр харыылап бербес фактылар бар. Чижээ, садыг ажылының дугайында шүгүмчүлелдиг материалды редакция райпо баштаар черинге чоруткан, оон кандыг-даа харыы келбээн. Ол ышкаш шак ындыг шүгүмчүлелдиг материалдарны Эйлиг-Хем, Чааты, Хайракан суму Советтеринге болгаш Мичурин аттыг, Киров аттыг, «Свобода труда», «Кызыл тук», Ленин аттыг, Калинин аттыг колхозтарның баштаар черлеринге чоруткан. Олар база-ла харылаваннар.

Район солунунуң сорулгазы болза, массаның хүн-бүрү деткимчезинге даянып тургаш, солуннуң ажылын үндезини-биле улам экижидип, редакцияны долгандыр калбак активти ам-даа хөйү-биле организастаар ужурлуг.

В. ТАРЖАА,
«Кызыл тук» солун редакциязында партия эге организациязының секретари.

Эт-хөреңгиниң эки-тура страхованиезин калбартыр

Агаар-бойдустуң чаягаар болур болуушкуннары (долу, үер-чайык, соок-донут, өрт болгаш өскелер-даа) колхозтарга болгаш чурттакчы чонга улуг когаралдарны чедирип турар. Ол когаралдарның орнун дуглаар чорук советтиң күрүне страхованиезинин сорулгазы болур.

Күрүне страхованиези болза, социалистиг көдээ ажыл-агыйны көдүреринге болгаш колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга дузалаар хүлээлгелиг. Эки-тура страхованиезин ажыглап тургаш, колхозтар, база тус-тус хамаатылар агаар-бойдустуң чаягаар болуушкуннарындан болгаш багай таварылгалардан когараан чүүлдериниң хөй кезииниң орнун дуглатырып ап болур. Ыяавыла төлелгелиг страхованиеге бодааргa эки-тура страхованиезиниң керээзиниң талазы-биле Күрстрахование чери артык хөй түннерни ундуруп турар. Колхозтарга хамааржыр көдээ ажыл-агый культуразының тарылгаларының, көдээ ажыл-агый продукциязының, мал-маган болгаш транспорт херекселдериниң, база ол ышкаш чурттакчы чонга хамааржыр мал-маган болгаш транспорт херекселдериниң талазы-биле эки-тура страхованиезин чорудар.

Колхоз баштаар черлери, бир эвес ажыл-херекке ажыл-агыйжы болур дизе, колхозтарның эт-хөреңгизин эки-тураны барымдаалап камгаладырының эргежок чугулазын чугаажок билген турар. Хөй-хөй колхозтарның баштаар черлери бо айтырыгны шак ынчаар билип, тарааларның малдың болгаш өске-даа эт-хөреңгилериниң эки-тура страхованиезиниң керээлерин чыл-бүрү чарып турарлар.

Эки-тура страхованиези колхозтарга кайы хире ажыктыг болуру дараазында чижектен көстүп турар. Бии-Хем районнуң «Победа» колхозу тарааларын үүгле ыяавыла кылыр страхование-биле эвес, харын база эки-тураны барымдаалаар страхование-биле камгалаткан турган, ынчаарга тараа культураларының тараазының чамдыызын долу хап, когарал таварыштырганы-биле ол колхоз 29 муң рубль түнге страхование-биле орнун дуглатырып алган. Ол-ла районда Сталин аттыг колхозтуң тараалары улуг когаралга таварышкан болза-даа, үүгле ыяавыла кылыр чурум-биле камгалаткан ужурунда ол колхоз 8-ле муң рубль алган.

Эки-тура страхованиези чурттакчы чонга база ажыктыг. Кызыл хоорайда чурттап турар А. И. Востреццов бодунуң инээн эки тураны барымдаалаар чорум-биле камгаладып алган. Ол инек өлгени-биле таварышкан когарал уъжун хамааты Востреццов 1000 рубль түнге орнун улгатырып алган, оон ыңай ыяавыла төлелгелиг страхованиени ёзугаар 200 рубль база алган; хамааты Куркина, Горбунова болгаш өскелер боттарының инектерин эки-тураны барымдаалаар чурум-биле камгаладырынга сагыш салбайн турганындан кажан ол инектери когарай бээрге, ыяавыла кылыр страхование ёзугаар Күрстрахтан үүгле 200—200 рубльдер алгылааннар.

Хамаатыларга хамааржып турар малдарны бөлүү-биле страхованиеге киирер чорук чурттакчыларга кончуг солун болур. Бөлүк страхованиениң киржикчилери доктааткан төлевирни чигелделиг ажыглаар.

30 чыл мурнунда В. И. Ленин бистиң чуртувуска Күрүне страхованиезин тургузар дугайында декрет бижээн. Совет күрүне страхованиези улус ажыл-агыйынга кончуг улуг ужур-дузалыг. Эрткен үениң дургузунда Күрстрахованиениң органнары ССРЭ-ниң экономиказынга кончуг чугула рольди ойнаан.

Күрүне страхованиезин улам ынай сайзырадырынга болгаш ону бүрүн ажыглаарынга, ылаңгыя ССРЭ-ниң хамаатыларының социалистиг өнчүзүн камгалаар сорулга-биле эки-тура страхованиезинче бүгү күштү салыры эргежок чугула.

Чер-черниң удуртур болгаш хөй-ниити организацияларының ажылындан, база сан-хөө болгаш страхование активтериндан бо ажылдың чедишкинниг болуру дыка хамааржыр. Күрүне страхованиезинин черчерде органнары боттарының ажылын улам экижидер ужурлуг.

И. ЯРЦЕВ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Солун тарадылгазын экижидип чорудар

Солун — массаны кижизидериниң күчүлүг чепсээ. Ол — большевикчи агитатор. Ынчангаш бистиң колхозчулар солунну чагыдып ап турар. Чагылганы чогуур өй-шаанда ээлеринге чедирери хамаарышкан организацияларның харыысалгалыг хүлээлгези.

Тес-Хем районнуң Берт-Дагда Ленин аттыг калхозунда солун тарадылгазының ажылы кончуг багай чоруп турар. Колхозтуң О. Шынаада болгаш Тесте малчыларының солуннары чогуур өйүнде четпейн, ук солуннар суму Совединиң конторазында долуп чыдар. Колхозчулар Санаа, Арамба, Баир, Ак-кыс олардың чагаан «Шын» солуннары апрель айдан бээр чаңгыс-даа келбээн. Ук солуннарның чамдыызы конторага чыткаш читкилээн, бир чамдыызы суму Совединиң секретари Идамның бажыында овааланы берген чыдар. Солун чагыткан кижилериң атдаңзызын чидирген, кым кандыг солуннар чагытканы билдинмес.

Берт-Даг суму Соведи, колхозта партия организациязы бо чугула ажылды тооп көрбейн турары бо-дур. Ам район организацияларының шугумму-биле дарый хемчег алыры негетинип турар.

Д. САМДАН.

Бригадир хүлээлгезин күүсетпейн турар

Сүт-Хөл районда Киров аттыг колхозта хой мал ажылының бригадири Дииң-Кара бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүсетпейн, багай ажылдап турар.

Мал ажылында колхозчулар амгы үеде ниитиниң малына чемнер белеткээриниң планын күүседир, мал кажааларының судуун болгаш септелгезин доозар дээш кызымакай ажылдап турар. Бригадир Дииң-Кара колхозчуларның кылган ажылының шынарын хынавайн, тус-тус кижилериң кылган ажылын хүлээп албайн, оларның күш-хүннерин демдеглевейн, аалдар өскүзүп арагалаарынга өйлежип турар апарган.

Колхоз баштаар черп Дииң-Караның бо четпестериниге эптешпейн ниитиниң ажылын ак-сеткилдиг күүседирин Дииң-Карадан шыңгыы негээр ужурлуг.

М. ЮНДЕШ-ООЛ.

Колхозчуларның чаа амыдыралынга дузалаар

Эрзин районда чаа колхозтар немежип, колхозчуларның саны хүнбүрү өзүп турар. Колхозчулар чаа амыдыралды тургузар дээш тудуг суур ажылынче хандып турар. Ынчаарга тудуг суурга кадаг, шил, шүнчүк, туда, чуга кара демирлер болгаш оон-даа өске үүлдер ыяавыла негетинип турар. Бо үүлдерни райпо баштаар черинден хандырар хүлээлгелиг турбужа ооң даргалары С. Танов, Төгүй-оол олар сагыш човайн турарлар. Оон ыңай колхозчулар демир оруннарны, культурлуг аяк-саваны кончуг күзеп турарлар. Үстүнде үүлдер районга келирге, район төвүнге үлээринге-ле өйлежип турар боордан аңгыда, сумуларда садыг четкилерин дамчыштыр колхозтарже үндүрбейн турар.

Районнуң эң ырак чери Качыкта «Совет кызыгааржы» деп колхоз бо үүлдер талазы-биле райпога чагыг киргеш, ам-даа албаан. Ам ол колхозта тудуг ажылы бергедеп турар.

Райпо баштаар чери колхозчуларны тудуг материалдары-биле, чаа оран суурнуң иштики херекселдери-биле хандырар чорукту сонгаарладып болбас сорулга кылыр ужурлуг.

К. ӨЛЗЕЙ.

Почта ажылын экижидер

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумузунда «Сталинчы орук» колхозтуң колхозчуларының болгаш сумунуң өске-даа чонунуң чагаан солуннары колхоз конторазында төктү берген чыдар. Оон аңгыда, амыхуунун-даа, албаннын-даа бижик чагаалары конторада кайы хамаан чок чыткылдар.

Колхозтуң баштаар черинден почтачыга томуйлаткан колхоз кежигүнү Бора колхозчуларының солуннарын шөл ажылынга чедирер хүлээлгелиг тургаш-ла кончуг харыысалга чок ажылдап турары бо-дур. Бораның харыысалга чок ажылының мындыг чижектери бар: Хөр-Тайга сумузунда Сталин аттыг колхозтуң болгаш Кызыл-Тайга сумузунда «Большевик» колхозтуң кежигүннеринге баар чамдык чагааларны районнуң харылзаа конторазындан алгаш, бо колхозтуң конторазында эккеп төп каан үүл бар.

Бо дугайында колхоз баштаар чери-даа, партия эге организациязы-даа, районнуң харылзаа конторазы-даа хемчег албайн турар.

С. САНДАН.

Чаа-Хөл районда күскү чер аңдарылгазы

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң колхозтары ниитизи-биле 1500 га черни келир 1952 чылдың тарылгазынга белеткеп, андарар планныг тургаш, бо чылдың сентябрь 25-ке чедир 1280 ганы аңдарып алган. Ооң иштинде Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артели күскү чер аңдарар планындан 240 ганы аңдарып, ооң 53 газын келир чылга белеткеп суггарып алган.

Кызыл-Дагда «Бурунгаар» колхозда күскү чер аңдарар планын 99 хуу күүсетпишаан, 29 ганы келир чылга белеткеп суггарган. Кара-Талда «Тиилелге» колхозда келир чылдың тарылгазынга 278 ганы андарбышаан, ооң 40 газын суггарып алган.

Күскү чер аңдарылгазын дүрген доозар дээш Молотов аттыг база «Бай-Булуң» колхозтарда чер аңдарып турар 3 дугаар трактор бригадазының бригадири Түлүш Түшпей хүн-бүрүнүң чижек нормазын 120 хуу чедир күүсетпишаан, кывар үүлдү база камнап ап турар. Ол ышкаш 4 дугаар трактор бригадазының бригадири Очур «АТЗ-НАТИ» трактор-биле хүн-бүрүнүң, нормазын 130 хуудан куду эвес күүсетпишаан, 80 килограмм кывар үүлдү камнап алган. Коммунист эш Санка «АТЗ-НАТИ» трактор-биле чер аңдарар планын 110 хуу күүсетпишаан, база 37 килограмм кывар үүлдү камнап алган.

Аттарның шыдамыкайын көөр катышкан шенелде чоруп турар

Ам үеде аттарның бир дугаар область делгелгези болгаш ийи дугаар шенелдези база аът спорттунуң 1000 километр черге аттарның шыдамыкайн хынаар катышкан шенелде сентябрь 27-де эгелээн.

Ооң маршруду: Кызыл — Шагаан-Арыг — Чаа-Хөл — Чадаана — Кызыл-Мажалык — Хандагайты — Самагалдай — Балгазын — Сарыг-Септээш дедир Кызыл хоорайга кээп доктаар. Бо шенелдеге Тес-Хем районнуң Сталин, Калинин аттыг колхозтарындан 4 аът, Чадаанада дуржулга станциязындан 2 аът, Каа-Хемде «Победа» колхозтан 2 аът болгаш өске-даа районнардан шупту 12 аът чоруткан. Аът бүрүзү мунукчу, эзер-биле катышкан 100 килограмм чүүктүг.

Бо аттар сентябрьниң 27-де хүндүскүнүн 12 шакта Кызылдың ипподромундан үнгеш, 28-те кежээ 4 шакта Чадаанага четкен. Дараазында хүннерде Кызыл-Мажалык четкеш, дедир Чадааналааш, ам Өвүр одуртуп чоруп олурар болгаш Кызылга октябрь 7-де келген турар.

БИСТИҢ КОРР.

ССРЭ-ниң күрүне страхованиезиниң үжен чыл ою

«Күрүненің эт-хөреңги страхованиезинің дугайында» Улус Комиссариадының Чөвүлелиниң Декрединге В. И. Ленин ат салгандан бээр октябрь 6-да 30 чыл болур. Ол декретте айытканы болза, «РСФСР-ниң бүгү чурттакчылыг черлеринге, көдээ суурларга-даа, хоорайларга-даа хуу ажыл-агыйларны моон адаанга бойдустуң айыылдарындан: өрттен, малдың өлүрүнден, үнүш культураларны долу кагарындан база ол, ышкаш курган чер болгаш суг транпортун аварыядан күрүне страхованиезин кылыр» дээн.

1921 чылдың октябрь 6-да үнген декрет болза, советтиг күрүне страхованиезинин эгезин салган.

Совет чазактың болгаш БКП(б) ТК-ның бо айтырыгның дугайында сөөлүнде үндүрүп турган бүгү-ле шиитперлери ССРЭ-де күрүне страхованиезин бүгү тала-биле сайзырадырынче болгаш оон ажылын экижидеринче угланган.

ВКП(б) ТК-зы көдээге страхование талазы-биле 1933 чылдың март 8-те үндүрген доктаалынга көдээге күрүне страхованиезинин ужур-дузазының дугайында мынча деп айыткан. «Көдээ ажыл-агый эт-хөреңгизинин, мал болгаш тарылганын ыяавыла күрүне страхованиези болза, колхозтарның болгаш ам эртен колхозчулар болур хуу ажыл-агыйларның ажыл-агыйын өрттүн, малдың өлүр чоруунуң болгаш өске-даа бойдустуң айыылдарындан камгалавышаан, колхоз бүдүрүлгезин быжыглаарының болгаш ниитиниң өнчүзүн камгалаарының күчүлүг чепсээ болуп турар»—дээн.

ССРЭ-де күрүне страхованиези күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үргүлчү бедидерин хандырарынга дузалаар, совет күрүненің ыдыктыг болгаш дээп болбас үндезини социалистиг өнчүнү камгалаар хүлээлгелиг, а ол ышкаш ажылчы чоннарның хуу өнчүзүн камгалаар, ынчангаш оларның материалдыг чаагай амыдыралының өзүлдезинге дуза болуп турар.

Совет күрүненің үндезин хоойлузу болур Сталинчы Конституцияда күрүненің дээди эрге-чагырга болгаш күрүне углап башкарарының органнары күрүне страхованиезин организастаарын айыткан. Ынчангаш социалистиг күрүнегe күрүне страхованиезинің ажык-дузазы ооң-биле демдеглетинип турар.

Советтиг күрүне страхованиези улуг хөгжүлделиг болган. Четче эвес медээ ёзугаар алырга Адачурттуң Улуг дайынының эгезинде ССРЭ-ге ыяавыла чорудар төлевирлиг страхованиенің талазы-биле 236 колхозтарның болгаш 25,4 миллион хамаатыларның эт-хөреңгизи камгалатынган турган. Камгалаткан эт-хөреңгилерниң аразында 120 миллион ажыг га көдээ ажыл-агый культуралары бар. Бойдустуң болу бээр айыылдарындан эки туразы-биле немелде страхование талазы-биле 34 баш миллион мал, 28 миллион га көдээ ажыл-агый культурлары камгалатынган. Камгалатынган эт-хөреңгилерниң ниити камгалал түнү 203 миллиард рубль турган.

Советтиг күрүне страхованиезинің ажык-дузазы үүгле янзы-бүрү айыылдардан болган когаралдарны төлээр эвес, харын малдың ажаалгазын, агрономнуң болгаш өртке удур чурумнарны сагыырынга дузалап турар. Өрттү болгаш малдың өлүр чоруун баш удур болдурбас хемчеглерни акшаландырарынга күрүне страхованиезинің ажык-дузазы база биче эвес. Күрстрахтың хөреңгизинің дыка хөй кезии социалистиг тудугларны акшаландырарынга ажыглап турар.

Совет күрүне страхованиезинің сорулгалары болгаш ужур дузазы буржуаз страхованиенің сорулгаларындан болгаш ужур дузазындан шуут өске.ССРЭ-де страхование болза, үүгле социалистиг ажыл-агыйның болгаш ажылчы чоннарның ажык сонуургалынга таарыштыр чорудуп турар социалистиг күрүненің хемчеглери болуп турда, капиталистиг чурттарда страхование үүгле каш санныг буржуазияларның байыырының сонуургалынга тургустунган оон хемчеглери болур.

Тыва автономнуг области күрүне страхованиезинің операциязы чыл бүрүде улгадып турар. Ыяавыла чорудар төлевирлиг страхованиенің операциязы ам беш ажыг катап өскен. 1951 чылда колхозтарның болгаш хамаатыларның ажыл-агыйын ыяавыла кылыр страхование талазы-биле 105 миллион рубльге камгалаан. А үүгле бир чыл бурунгаар 1950 чылда колхозтарның болгаш хамаатыларның хөреңгизин үүгле 71 миллион рубльге камгалаан турган болгай.

Ол-ла үениң дургузунда эки тура страхованиезинің операциязы дыка өскен.

Эки тура страхованиезинің талазы-биле 1950 чылда 46 колхозтарның малын, тарылгазын, көдээ ажыл-агый продукциязын, транспорт чепсээн камгалаан.

1946 чыл-биле деннээрге, эки тура страхованиезинің талазы-биле төлевирнин хемчээли 1950 чылда 2,5 катап өскен. Чижээлээрге, Күрстрах органнары эки тура чурумун ёзугаар колхозтарның, организацияларның болгаш хамаатыларның 142.9 миллион рубль түннүг хөреңгизин камгалаан.

Областың дыка хөй колхозтары эки тура страхованиезинің ажыын болгаш артык күштүүн билгеш, боттарының өнчү-хөреңгилерин (малын, тарылгазын, көдээ ажыл-агый продукциязын, транспорт херекселин) бүрүнү-биле эки тура страхованиезинің чурумун ёзугаар камгаладып турар апарганнар. Эки тура страхованиези болза, ыяавыла кылыр төлевирлиг страхованиенің немелдези болур. Ыяавыла кылыр төлевирлиг страхование талазы-биле эт-хөреңгини шыңгыы норма ёзугаар камгалаар. Чижээ, колхозтарга аътты 400 рубльге, улуг мыйыстыг малды 250 рубльге тарылга культуразының гектар бүрүзүн 60 рубльге камгалаар. Эки тура страхованиези-биле болза, оларның бүрүн өртээ-биле камгалап болур.

Эки тура страхованиезинің кайы хире ажыктыын моон адаанда чижектен көрүп болур. Кызыл көдээ районда «ТАРН 12 улуг хурал» колхоз бодунуң эт-хөреңгизин чыл бүрүде камгаладып турар, ынчангаш когараан үүлдериниң страхование төлевири кылдыр бо чылын Күрстрах органнарындан 77,8 муң рубльди алган. Ооң иштинде 68,5 муң рубль үүгле эки тура страхованиезинің талазы-биле болуп турар.

Сөөлгү чылдарда страхование органнарның каадырлары өзүп, быжыгып турар. Области сан-хөөнүн ортумак өөредилге черлерин дооскан 5 тускай эртемниглер курстрах шугумунда ажылдап турар. Күрстрахтың 10 ажылдакчылары сөөлгү үезинде страхование органнарының ажылдакчыларын белеткээр курстарга өөренген, Күрстрахтың 12 ажылдакчыларынга сан-хөөнүн тускай аттарын тывыскан.

Дыка хөй ажылдакчылар ССРЭ-ниң Күрстрахтың 30 чыл оюнга чедишкинниг ужуражыр дээш калбарган Бүгү-эвилелдин социалистиг чарыжынга киришпишаан эки ажылдап турарлар. Күрстрахтың Кызыл хоорайда улуг инспектору М. Каншевская страхование төлевириниң талазы-биле планныг онаалгазын квартал санында долдур болгаш ажыр күүседип турар, ыяавыла кылыр страхованиеге кирер объектилерниң учёдун кончуг кыска хуусада кылган.

Күрстрахтың Тес-Хем районда улуг инспектору Горбунов 3 дугаар кварталда страхование төлевириниң чыылда планын сентябрь 15-те-ле 133,2 хуу күүсеткен.

Барыын-Хемчик районда ажылдап турар страхование агентизи эш Очур хамаатыларны айыылдан страховниелээр талазы-биле эки түннелдерни чеңдип алган.

Күрстрахтың область эргелелиниң аппарадында эштер Ярцев, Федеряков, Черепанов суглар болгаш өскедаа ажылдакчылар бодунуң ажылының арга техниказынга мергежилдиг ажылдап, боттарының хүлээлгелиг ажылдарын ак-сеткилдиг эки күүседип турурлар.

Областың страхование органнарының моон соңгааргы сорулгалары болза, чер-черлерде партия, совет органнарының дузаламчызынга даянып алгаш күрүне страхованиезинің ажыл-агый талазы-биле ажык дузазының дугайында колхозчуларга, хуу араттарга тайылбыр массалыг ажылды калбартыры, ынчангаш страхование талазы-биле сан-хөө планнарын долдур болгаш ажыр күүседири болур.

Областың күрүне страхованиезинің ажылдакчылары боттарычыг билиг мергежилин бедидип тургаш Күрстрахтың область органнарының мурнунда салдынган сорулгаларны моон соңгаар-даа чедишкинниг күүседиринге кым-даа чигзинмес.

Б. ЮДИН,
курстрахтың область эргелелиниң начальниги.

Боос белерни камгалаары—чылгы мал ажылының эң чугула сорулгазы

Колхоз, совхозтарның ниитилештирген чылгы мал ажылын хөгжүдериниң ийи чыл планының дугайында ВКП(б) ТК-ның болгаш ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлелиниң салган сорулгазын бистиң области күүседип турар.

1951 чылдың чеди айларының дургузунда чылгы мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын 117,1 хуу, оон иштинде бо чылгы кулуннар алырының планын 106,5 хуу күүсеткен. 100 баш беден кулуннар алыры 1950 чыл-биле дөмейлээрге дыка көвүдээн. ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый Министерствозунуң түннели-биле алырга, Тыва областың колхозтары август 1-де чер одарынга чылгы мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын күүседириниң талазы-биле Совет Эвилелинде бир дугаар черге кирген, ындыг болза-даа, 100 баш беден кулуннар алыр талазы-биле бистиң область өске областардан дыка соннап турар.

Чер одарының байдалынга белерден хөй кулуннар алыр талазы-биле Өвүр, Тес-Хем, Барыын-Хемчик, Эрзин, Кызыл районнарының колхозтарындан аңгыда өске районнарда байдал дыка четпес. Бениң кулун салыр чоруу болгаш четпес дудуу ийикпе, азы кончуг коргак кулуннар төрүтүнгениниңдераан өлүп хораар чоруктар хөй болуп турар. Ынчангаш кулун салыр чоруктарга удур чогуур хемчеглерни чорудары, быжыг, кадык-шыырак кулуннар алыры колхозтарга чылгы мал ажылын моон соңгаар өстүрериниге улуг ужур-дузалыг.

Белериниң кулун салыр чоруу янзы-бүрү чылдаганнардан болуп турар. Кулун салыр чоруктуң таварылгаларының хөй кезии халдавырлыг аарыглардан эвес, харын боос белерни ажылга шын эвес ажыглаанындан, азы оларны ажаалгазын болгаш чемгерилгезин багай тургусканындан болуп турар. Каа-Хем районга белериниң кулун салыр чоруун санаваска безин төрүтүнгениниң соон дарый кулуннарның өлүп хораар чоруу 7,5 хуу болган.

Ол районнуң зоотехниктери боттарының хүлээлгезин харыысалга чок көрүп, чылгычыларга зоотехниктиг минимумну чорутпаан, чылгы кажааларынга ажылдың чурум-корумун болгаш дежурнайларны тургузаан, боос белерни ажылга ажыглаар, ажыглавазының дугайында камгалал херечилелдерни тывыспааннар. Оон түннелинде үүгле чаңгыс «Тиилелге» колхозка чаа төрүтүнген дөрт кулуннар өлген, оларның ийизи думчуканындан болган. Ол-ла колхозка кулун салыр чорук турза-даа, ол чорук чажыртынган болгаш буруулуглары харыысалгага киирбээн.

Ол-ла районнуң «Октябрь 14 чыл ою» колхозу (даргазы Елисеев) 33 белерден үүгле 10 кулун алган. Ында эдержилге кампаниязы бо чылын кончуг куду деннелге эрткен.

Ол районга үш чыл ажылының дургузунда тус-тус колхозтарга чаңгыс-даа барбаан районнуң көдээ ажыл-агый килдизинин эргелекчизи эш Агаповту болгаш улуг зоотехник Лопшинни бо бүгү фактылар шоолуг дүвүретпейн турар.

Кулун салыр чорук бениң боос турганының болгаш чылдың кайыдаа үезинде болдунуп болур. Ынчангаш бениң боос турган үезиниң бүгү дургузунда ону кулун салыр чоруктан камгалаар херек. Күскү үеде бениң боозу 3—5 айлар болуп турда кулун салыр чорук хөй болур. Чайгы, часкы, кышкы үеларде кулун салыр чорук эвээш болур. Моон ужурунда күскү үеде боос бени камгалаарының эң-не харыысалгалыг үези болур.

Күзүн кулун салыр чорук көдээ ажыл-агыйның болгаш транспорттуң аар-берге ажылдарынга белерни дыка ажыглаанындан болгаш ол-ла үеде малдың ажаалга, чемгерилгезиниң доктаатынган чуруму өскерилгениниңдераан хамааржыр. Ынчангаш ол үеде колхозтарга белерниң ажаалгазын болгаш ажыглалын шын организастаан турар ужурлуг. Бениң боозун чогуур өйүнде билип алгаш, үстүнде хемчеглерни баш удур алыры кулун салыр чорук-биле демиселге улуг ужур-дузалыг.

Белериниң эдержилгезинин соонда 20—30 хүннерден эгелээш боос белерни илередип турар шинчилел ажылының методун совет эртемдээннер чылгы мал ажылының практиказы-биле кады чогаалып ыыганнар. Чылгы мал ажылының ажылдакчыларының болгаш чер-черде көдээ ажыл-агый органнарының сорулгазы болза, бо чылдың сентябрь айда эдержилгеге кирген белерни хынаар көөр болгаш боос деп илеретинген бүгү белерге камгалал херечилелдерни тыпсыр. Белериниң боозун хынаар ажылды бо чылдың октябрь 1-де бүрүн дооскан турар болгаш үүгле кадатта турар белерни шинчилевес. Колхозта боос белерниң дугайы колхоз даргазынга, чылгы мал фермазының эргелекчизинге болгаш чылгы ажылын харыылап турар өске-даа кижилерге билдинген турар ужурлуг.

Колхозтарга белерниң кулун салыр чоруу-биле демиселге оларны ажылга шын ажыглаарын организастаар чорук чугаа чок шиитпирлиг хемчег болур. Боос белерни аар ажылдардан хостаар херек. Чижээлээрге, тараа шөлүнге аар чүүк сөөртүүрүнге, ажаап алыышкын машиналарынга, багай оруктуг ырак черлерге транспорт ажылынга боос белерни киирип болбас болгаш ырак черге ойладыр, мунуп шавар чоруктарны болдурбас. Үрелиг белерни бүгү ажылдардан хостааш, үүгле чылгы мал фермазының бодунга хамаарышкан чиик ажылдарга ажыглаар.

Улуг-Хем районда «Свобода труда» колхозтуң үрелиг чылгы мал фермазында бо ажылды мынчаар организаставайн турар. Колхоз даргазы Маклаков колхоз баштаар черинин шиитпирин хажыткаш, 13 үрелиг белерни хову ажылының бригадазынга кайы хамаан чок берипкениниң түннелинде, үш ай боостуг бир бе кулун салган үүл бар. Ынчаарга ол колхозта 4—5 харлыг 15 аттар ажылга кирбейн, кадатта анаа чорда, мындыг үрелиг белерни ажылга киирип, үрелиг чылгы мал фермазының ажылын сандарадып турар. Маклаковтуң бо чоруун районнуң ажылдакчылары, ылангыя көдээ ажыл-агый килдизинин эргелекчизи эш Муслимов анаа эртирип турар.

Боос белерни чырык, арыг-шевер, делгем кажааларга болгаш кажаанын хүннүг талазынга тургузары чугула. Хүн чырыы бениң боозуңуң таарымчалыг өзериниге улуг саңдларны көргүзүп турар.

Боос белерниң чемгерилгезин шын организастаар чорук база чугула хемчег болур. Чайгы, күскү үелерде, тодаргайларга малдың боос турарының эге үезинде чер одары эки чем болур. Ажылдың бүгү хостуг үелеринде боос белерни эң эки одарга тургузар болгаш анаа немей 3—4 килограмм суланы бе бүрүзүнге бээр.

Күскү үеде, ылангыя сооп турган үеде боос белерни дүне болгаш эртен сиген хыраалап турда одарладып болбас. Боос белер хыраалыг доң сиген чигениниңдераан, соок хатка, өл-часка үр чораанындан кулун салыр чорук көвүдээр. Хыраа эрип, хүн өрүлеп келгенде белерни одарга үндүрер ужурлуг.

Күш-чамының арганындан, чемгерилге четпезинден азы шынары багай сиген чигениниңдераан кулун салыр, чок болза кошкак, четпес тудуу кулуннар төрүүр чоруктар база болуптурар. Күскү үеде багай шынарлыг сиген чигениниңдераан 1950 чылда Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозка 11 бе кулун салган, оон аңгыда ажаалга, чемгерилгезиниң багайындан кыш дургузунда 5 бе кулун салган болгаш элээн хөй кулуннарның шынары куду болган. Моон ужурунда боос белерниң ажаалгазын, одарын, чемгерилгезин эки организастаары чугула.

Белерниң кулун салыр чоруу-биле демиселдің хемчеглери кышка удур белеткел ажылы-биле кончуг чоок харылзаалыг. Чылгы мал ажылының ажылдакчыларының ам үеде кол сорулгазы болза, 1951—52 чылдарның кыжынында чылгы малды чылыг, делгем кажаалар-биле, эки шынарлыг, четчир чем-биле хандырар ажылды эң, шыңгыы белеткээри болур.

Н. РАГУЛИН,
областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальнигиниң чылгы мал ажылының талазы-биле оралакчызы.

Саваңны каап болбас

Мал чеминге тараа саваны база улуг ажыктыг болуп турар. Ынчаарга колхоз бүрүзүнде саваң ажаап алырының планы бар. Бо ажылды Чаа-Хөл районнуң чамдык колхозтары күүсетпейн турар. Үрбүн сумузунда Сүктер даргалаан Сталин аттыг колхоз сиген планын үүгле 37 хуу күүсеткен хирезинде-ле камык саваңны ажаап албайн турда, трактор ол черниң саваңын хөме андырып каапкан. Ол ышкаш Кара-Талда «Тиилелге» колхоз Терезинде саваңын өртеткеш, Ак-Талда комбайн-биле кескен тараазының саваңын ажаап албаан. Мындыг байдалдар өске-даа колхозтарда бар.

Тараның саваңын, погун черге кагбайн, бүрүн ажаап алыр чорук малга четчир санныг чем белеткээриниң бир чугула үүлү болур. Районнуң көдээ ажыл-агый килдизинин талазындан бо дугайында колхозтарга ажыл чорудары эргежок чугула.

К. ОНГА.

Соңгу-Барыын Кыдатта үлетпүр чедиишкиннери

ПЕКИН. Соңгу-Барыын Кыдаттың үлетпүрү хүн-бүрү өзүп турар болгаш хөгжүп турар. Чуртту хостааның соонда эрткен ийи чылдың дургузунда Соңгу-Барыын Кыдат үүгле катап тургустунган эвес, харын чаартынган: дыка хөй чаа-чаа фабрикалар, заводтар болгаш шахталар туттунган болгаш тургустунуп турар. Кыдат улус республиканың тургустунганының ийи чыл оюнга Соңгу-Барыын Кыдаттың ажылчы чоңу үлетпүрнүң чаа-чаа чедиишкиннери-биле ужурашкан.

«Гунженьжибао» солуннуң медээлеп турары болза, 1951 чылда Соңгу-Барыын Кыдаттың үлетпүрүнге күрүнениң капитал-салыышкынының түңү ол районга күрүнениң үлетпүр бүдүрүлгелеринге бүгү бар турган эрги капиталдардан барык-ла ийи катап ажып турар. Шэньси можуда хөвең сайзырадып турар Цзинхэ болгаш Бэйхе хемнериниң унундан Синьцзынның шаттарынга чедир элээн каш он-он энергетиктин пөс-таавының болгаш цементинин үлетпүрлерин тудуп турар. Шэньси можуда бир пөс-таавы фабриказының тудуунуң доозулганы-биле Соңгу-Барыын Кыдатта күрүнениң пөс-таавы үлетпүрүнүң күчүзү барык-ла ийи катап өскен.

Ажылчыннарның күш-ажылының болгаш чаныыштарының организациязын экижиткени продукция үндүрерин улгатырарынга улуг рольди ойнаан. 1950 чылда нефть тывыжы хосталгага чедир чылдарда турган эң-не бедик деннелге бодааарга безин оон 23 хуу хөй болган, хөвен-саазын кылыглыг пөстерниң үндүрүлгези 1949 чылда үндүрүлгезинден 43,45 хуу ашкан, электри күжүнүң ажылдап кылыры 1949 чылга бодааарга 7,2 хуу хөй болган. Бо чылын продукция үйдүрүлгезиниң өзүлдезиниң темпизи база өскен. Чижээ, эрткен чылга дөмейлээрге продукция бүдүрүп үндүрерин 54,56 болгаш 18 хуу көвүдедири көрдүнген, хөмүр-даш болгаш пөс таавы үлетпүрүнүң планын бо чылдың баштайгы чартыында ажыр күүсеткен. Соңгу-Барыын Кыдаттың бүдүрүлгелери моон мурнунда когаралдыг ажылдап турган болза, бо чылын оларның хөй кезии орулгаларны берген. Сөөлгү ийи чылдың дургузунда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка бедээн. 1950 чылда хөмүр-даш тывыжы 100 хуу, машина-тудуунуң үлетпүрүнүң продукциязы—24,4 хуу улгаткан.

(СЭТА).

Румынияның улус республиказының Социалистиг Күш-ажылының Маадырының адын бадылааны

БУХАРЕСТ. Румын телеграф агентилелиниң сентябрь 27-де дамчыткаанын өзугаар алырга, Румынияның улус республиказының национал улуг хуралының президиуму болза, Румынияның улус республиказының Социалистиг Күш-ажылының Маадырының адын бадылап доктааткан.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадырының ады болза, дээди шаннал болур болгаш ол экономика, культура, эртем сайзырадырының болгаш Румынияның улус республиказының күчү-шыдалын болгаш алдарын быжыглаарының хөрээнге тергиин алдар-хавыяалыг болганы дээш тывыстынар деп, национал улус хуралдың президиумунуң чарлыында чугаалап турар.

Румыниянын Социалистиг Күш-ажылының Маадырларынга «Кадыр болгаш маска» деп алдын медальди хүлээдир.

(СЭТА).

Англи эмчилер совет медицинаның чедиишкиннериниң дугайында

ЛОНДОН. Сентябрьниң 27-де ССРЭ-биле культур харылзаазының ниитилелиниң организастааны лондон эмчилериниң тускай хуралынга август айда Совет Эвилелинге чораан үш англи эмчилер чүве чугаалааннар.

Медицина эртемнериниң доктору, ССРЭ-биле культур харылзаазының ниитилелиниң кежигүнү Иан Гиллиланд болза, Совет Эвилелинде медицина дузаламчызының хөй талалар-лыг характерин демдеглээн болгаш кол кичээнгейни баш удур камгаланыр хемчеглерже салып турарының дугайын чугаалаан. Ол бодунуң чугаазын совет эмнелгелерни шынзыдып турар диапозативтерни көргүзери-биле дооскан.

Медицина эртемнериниң доктору Хорас Джулс болза, совет поликлиникаларның болгаш эмнелгелерниң дугайын чугаалаан болгаш оларның кончуг эки дерилгезин болгаш аарыг кижилер ажаакчыларының бедик хуулуг санын онзалап демдеглээн.

Эмчи Мэри Барбар совет бактериология станцияларынга чораанының болгаш Совет Эвилелинде бичин уруглар дугайында сагыш салыышкынның дугайын чугаалаан. Үүгле аарыглар эмнээринче угланган эвес, харын чурттакчыларның кадыын камгалаарынче угланган совет медицина дузаламчызының улуг чедиишкиннерин англи эмчилер магадал-биле демдеглээннер.

(СЭТА).

Австралияның коммунистиг партиязының ТК-зының медеглели

ПРАГА. Телепресс агентилелиниң корреспондентизиниң Мельбурндан недээлээни болза, сентябрьнин 22-де чоруткан Мензистиң чазааның улуска удур санал айтырылгазының аштыышкынын Австралияның коммунистиг партиязы реакцияга болгаш Оожум океанга дайын чорударының америк планынга күштүг согуушкун кылдыр санап турар. Чазак чери санал айтырылгазын чорудуп тургаш, коммунистиг партияны хоругдап, тайбың талалакчыларының болгаш дайынга удур бүгү күштернин шимчээшкиннерин базар, а база ол ышкаш профэвилелдериниң удуртукчу органнарындан депшилгелиг ажылдакчыларны үндүрүп тургаш, профэвилелдериниң шимчээшкиннерин контрольдаарын чеьдип алыр дузалакчы күш тып алырынче чүткүлдүг турган.

«Австралияның улузунуң бадылаашкыны хосталга болгаш тайбың дээш бадылаашкын болган»—деп австралияның компартиязының ТК-ның даргазы Диксон чугаалаан. «Улустуң санал айтырылгазы дайын хемчеглериниң дугайында санал айтырылгазы болган. Профэвилелдериниң катышкан күжениишкининиң ачызында чазактың үндүрген саналын ажылчы чоннарның хөй кезии буруу шапкан».

Австралияда тайбың болгаш демократия дээш демиселди ол улам күштелдирер,—деп Диксон чугаалаан. «—Коммунистиг партия ажылчы чоннарның тайбың болгаш демократия дээш фронтузун быжыглаарынче чүткүлдүг болур».

(СЭТА).

Барыын Германиянын катап чепсеглээшкинин күштелдиргени

БЕРЛИН. Барыын күрүнелернин эвилелдиг дээди комиссиязының чанында металлургия үлетпүрүнүң хыналдазының талазы-биле бөлүк дээр бөлүк сентябрьниң 25-те металлургияның чаа үш «кол ниитилелдерин» тургузарының дугайында айтыышкынны парлап үндүрген деп АДН агентилели Бонндан (Барыын Германия) дамчыткан. Ында болза, мурнунда «Дейче Эдельштальвеоке» акционер ниитилелинде «Ферейнигте Штальвер» концерназынга кирип турган болгаш «Хюттенверке Рейкаузен Аг» акционер ниитилелинде Крупптуң кезек бөлүк бүдүрүлгелериниңдераан ангылап үндүрүп турар «Маннесман-реренверк» деп шериг бүдүрүлгезиниң катап туруступуп турар концернинин дугайын чугаалап турар-дыр.

Крупптуң концерназындан аңгылатынып турар «Хюттенверх рейнхаузен» деп акционерлиг ниитилел болза, кан бүдүрер талазы-биле Германияда эң улуг ниитилелдериниң биреэзи болуп турар.

(СЭТА).

Грек чазактың дүшкени

АФИНЫ. Солуннарның дыңнадып турарын өзугаар алырга, Грециянын премьер-министри Венизелос хаанга баргаш, чазактың дүшкенин аңаа дыңнаткан. Иштики политиктиг байдалды шуут тодаргайлап илередиринге чедир эрге-чагыргага хевээр артарын Венизелостан хаан дилээн.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының сентябрь 29-та дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза, бүгү фронтуларга Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый дем-катыжыышкыннары-биле кады америк-англи эжелекчилериниң болгаш лисынманчы шериглериниң кадыг-дошкун атакаларын ойтур шаварын үргүлчүлеп, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Сентябрьниң 28-те фронтуның төп участогунга Улустуң армиязының кезектери дайзынның алды күштүг атакаларын чедиишкинниг ойтур шапкан. Ол тулчуушкуннарга дайзынның 10 ажыг танкалары чылча шаптырган болгаш беш самолёт андара аттырган.

Фронтуның чөөн участогунга Улустуң армиязының кезектери Янгунун соңгу талазынга дайзынның күштүг атакаларын чедиишкиннии-биле ойтур шапышаан, кадыг-дошкун тулчуушкуннарны чорудуп турар.

Сентябрьниң 29-та Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш адыгжы-аңчылар Вонсан, Саривонь, Сонним болгаш Аньак районнарда тайбың чурттакчылыг пунктуларын арааттанзыы-биле бомбалаарынга киржип турган дайзынның 4 самолёттарын андара аткан.

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының сентябрь 30-де медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый дем-катыжыышкыннары-биле бүгү фронтуларга дайзынның кадыг-дошкун атакаларын ойтур шаварын үргүлчүлевишаан, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Сентябрьниң 29-та төп фронтуга Йоньчхонь районда Улустуң армиязының камгалал шугумун чаза таварыырын оралдашкан мото-механизасчыткан америк бирги дивизиязының чорутканы кадыг-дошкун атакаларны Улустуң армиязының катыжыышкыннары чедиишкинниг ойтур шапкан. Чөөн фронтуга Янгунуң соңгу талазында самолёттарга, танкаларга болгаш артиллерияга деткидип алгаш чоруткан лисынманчы чедиишкиннерин секи дивизияларның кезектериниң беш кончуг күштүг атакаларын Улустуң армиязының кезектери ойтур шапкан. Дайзын улуг чидиригге таварышкан.

Сентябрьниң 30-де Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш адыгжы-аңчылар Кореяның соңгу кезээнин тайбың чурттакчылыг пунктуларын арааттанзыы-биле бомбалаарынга киржип турган дайзынның 4 самолёттарын андара аткан.

(СЭТА).

Кэсонга чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң тускай корреспондентизи Кэсондан сентябрьниң 28-те мынча деп дыңнаткан:

«Ийи таланың харылзаа офицерлериниң сентябрь 27-де эртенгинин 10 шакта болур турган ужуражылгазын удурланыкчы тала хенертен күш чок болдурган. Удурланыкчы таланың 36 кижи составтыг бөлүү, оон иштинде корреспондентилер база, сентябрьниң 27-де эртенгинин 9 шак 30 минутаның бичии сөөлүнде беш джиппгер болгаш ийи чүк машиналары-биле Кэсонга чеьдип келген. Ынчалза-даа эртенгинин 9 шак 55 минута турда бистиң таланың харылзаа офицери полковник Чанга, удурланыкчы таланың харылзаа офицери полковник Кинни болза, менден хамаарышпас байдалдарның ужурундан мен Кэсонга ужуражылгага айыткан өйүнде—эртенгинин 10 шакта чеьдип шыдавас апаардым деп радиотелефонбиле хенертен дыңнаткан. Оон соонда удурланыкчы таланың ол бөлүү кандыг-бир билдинмес чылдаганнарның ужурундан Муньсаньче ээп чоруй барган».

КНО-нуң чепсектиг күштериниң талазындан бодунуң медеглелдеринге мындыг хамаарылга чок чоруу болза, оон «сентябрьниң 22-де бистиң талаже чугула бижик чорудар деп шиитпирлеп тургаш, ол шиитпир күш чок болган деп дораан дыңнады берген чоруун» сагындырып турардыр деп корреспондент немеп турар. Бо элдептиг чайгылчак чорук болза, америк талада тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарга үүгле шынчы болгаш чугулалап көөр хамаарылга чогун хереченлеп турар ужурлуг.

Америк эжелекчилериниң ужурунда ийи-ийи ийизи-ийизи ийизи-ийизи ийизи-ийиз